

könyv
könyvtár
könyvtáros

1993
január

Már megint a

Heti

Klasszikusok

1993 januárjában indítja a **MAGYAR HÍRLAP**
a Maecenas Könyvkiadóval közösen **Heti
Klasszikusok** címmel előfizetéses szépirodalmi
könyvsorozatát.

A világ- és a magyar irodalom klasszikusai
jelennek meg, hétről hétre szerdánként. Ter-
mészetesen sorozatunk minden tagja **könyves-
boltokban is kapható** lesz (125 forintos áron).

Önállóan előfizetheti a sorozatot. Előfizető-
inknek **hibetelenül kedvező áron**, havi 390 fo-
rintért tudunk hetente **minden szerdán** egy-
egy könyvet kézbesíttetni — ezzel meg-
takarítjuk számukra mindazon kényelmetlen-
ségeket, melyek az utánvétel értékesítési for-
mával járnak. Könyveink a postaládákba is
beférnek.

Heti Klasszikusok

Remekművek minden szerdán.

Ne feledje:

- önállóan előfizet
a Heti Klasszikusokra, havi 390 Ft
- a Magyar Hírlappal
együtt rendel meg,
az újság és a könyv csak havi 890 Ft
- Ha** — a könyvesboltokban veszi meg
a Heti Klasszikusokat,
darabonként 125 Ft.

Ez is jár Önnek...

MAGYAR HÍRLAP

A **Heti Klasszikusok** programja
az első negyedévben a következő:

1. Mikszáth Kálmán: Két választás
Magyarországon
2. Guy de Maupassant: Egy asszony élete
3. Krúdy Gyula: Asszonyosságok díja
4. Henry Fielding: A néhai nagy Jonathan Wild úr
élettörténete
5. Karinthy Frigyes: Pista, a gyöngyragyó
(novellák)
6. Kurt Vonnegut: Éj anyánk
7. Niccolò Machiavelli: A fejedelem
8. Képes Krónika
9. Thomas Mann: Zűrzavar és kora bánat
(novellák)
- 10—11. Charles Dickens: Twist Olivér (I—II)
- 12—13. Gárdonyi Géza: Ida regénye

(A címek és megjelenések sorrendje kismértékben változhat.)

Célunk a **Heti Klasszikusok** megjelenítésével,
hogy olyan olcsó és állandó könyvsorozat jelenjen
meg, mely a kispénztűknek, a könyvbarátoknak,
a felnövekvő új generációknak is lehetővé teszi,
hogy megfizethető áron, az ország bármely pont-
ján hozzájuthasson európai műveltségünk alap-
jaihoz. E cél érdekében minden könyv végén
rövid ismeretterjesztő utószó is megjelenik.

Heti Klasszikusok

MEGRENDELŐLAP 1993. évre

Megrendelő neve:-----

Címe:-----

Előfizetési díj: egy hónapra:

... pld. Magyar Hírlap..... 530 Ft

... pld. Magyar Hírlap

+ Heti Klasszikusok..... 530+360 Ft

... pld. Heti Klasszikusok..... 390 Ft

Az előfizetési díjat a fenti címen nyugtával jelentkezé-
k kézbesítőnek vagy személyesen a kézbesítő postahivatalban
kifizetem. A megrendelőlapot borítékban bérmentesítés nélkül
az alábbi címre kérjük feladni!

Vidéken: postahivatal helyben,

Budapesten: Postaigazgatóság, hírlapcsoport, 1360 Bp., Pf. 4.

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1993. január

Tartalom

Kiss Barbara–Péterfi Rita: Olvasásra nevelés és pedagógusképzés. HUNRA konferencia 1992.	3
Vasy Géza: Olvasatlan olvasatok? A magyar szakos tanári pályára jelentkezők olvasottsága	7
Zsidai József: Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Testületének újjáalakulása célé	12
Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma. Alapszabály	17
Cseres Tibor: A Lyukasóra indulása	19
Horvát Ádám: Az OSZK online olvasói katalógusa (<i>Műhelykérdések</i>)	20
<i>Extra Hungariam</i>	
Kövendi Dénes: Olvasási kultúra és nemzeti azonosságtudat. Könyvtáros-konferencia Székelyudvarhelyen	23
Murányi Lajos: Könyvtárosszeggel a 44. Frankfurti Könyvvásáron	26
A beilleszkedés konfliktusai. Egy falusi könyvtáros – Kádár Imréné (<i>Könyvtári élet</i>)	30
Magyar Könyvtárügyért Alapítvány. Alapító okirat	34
Felhívás a Magyar Könyvtárügyért Alapítványhoz való csatlakozásra	37
<i>Könyv és Nevelés</i>	
Kelemen Elemér: „Ezeréves a magyarországi iskola”	39
Környei Márta: Gyermek- és ifjúsági irodalom az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum állományában	42
<i>Holmi</i>	45
<i>Recenziók</i>	
Eszenyi Miklós: Új életrajzi lexikonokról és a régiekről is	48
Fodor András: Környei Lászlóné: Művészet – Repertórium	51
Könyvmustra	53
Lapunk e számában Vincze László ex libriseiből válogattunk	

From the contents

József Zsidai: New council of University Library Directors (12);
Géza Vasy: Literary knowledge of students wanting to teach Hungarian literature (7);
Ádám Horvát: On-line catalogue of the National Library (20).

Cikkeink szerzői

Cseres Tibor író, *Eszenyi Miklós*, a Miskolci Bölcsész Egyesület Központi Könyvtárának igazgatója, *Fodor András* költő, az OSZK KMK munkatársa, *Horvát Ádám*, az OSZK munkatársa, *Kádár Imréné*, az Ecsegfalvi Községi Könyvtár munkatársa, *Kelemen Elemér*, az OPKM munkatársa, *Kiss Barbara*, az MTV dolgozója, *Környei Márta*, az OPKM főigazgató-helyettese, *Kövendi Dénes*, az OSZK KMK ny. munkatársa, *Murányi Lajos*, az MTA Központi Könyvtára osztályvezetője, *Péterfi Rita*, az MTI dolgozója, *Vasy Géza*, az ELTE oktatója, *Zsidai József*, a MNME Központi Könyvtárának főigazgatója

Szerkesztőbizottság

Poprády Géza elnök,
Domsa Károlyné, **Maurer Péter**,
Sóron László, **Tóthné Környei Márta**

A szerkesztőség tagjai:

Bereczky László főszerkesztő,
Bajai Mária tervezőszerkesztő,
Vajda Kornél olvasószerkesztő

A szerkesztőség címe: 1134 Bp., Váci út 19. – Telefon: 131-2992/120

Felőlős kiadó: Maróti Istvánné igazgató

Készült az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben

Felőlős vezető: Balogh Mihály ügyvezető igazgató

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól, az Országos Széchényi Könyvtártól, a Magyar Könyvtárosok Egyesületétől, a Könyvtári és Informatikai Kamarától, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumtól, a Magyar Hitelbank „Táncsics Mihály” Alapítványától

Terjeszti a Könyvtárellátó Vállalat

Előfizetési díj 1 évre 1488, 1/2 évre 744 forint. Egy szám ára 124 forint

HU-ISSN 1216-6804

Olvasásra nevelés és pedagógusképzés

HUNRA konferencia 1992.

A Magyar Olvasástársaság 1992. október 9-én tartotta meg második közgyűlését. Örömről igen nagy volt az érdeklődés a meghirdetett téma iránt: olvasásra nevelés és pedagógusképzés. Igen sokan jelentkeztek a Társaság tagjai közül előadással, és több határainkon túlról érkezett előadót is üdvözölhattünk. A bőséges kínálat lehetővé tette, hogy a rövid nyitó- és zárszavaktól eltekintve – vendégeink két különböző szekció munkájában vegyenek részt.

A plenáris megnyitót *Kálmán Attila* államtitkár is megtisztelte egy rövid jelenléttel és néhány mondattal; a minisztérium részéről teljes egyetértéséről és támogatásáról biztosította a Társaságot, elismerve a kezdeményezés jelentőségét.

Utána még két előadó szólt a megjelentekhez: *Vasy Géza* és *Kamarás István*.

Vasy Géza a magyar szakos tanári pályára jelentkezők olvasottságáról tette közzé gondolatait. Két évtizedes felvételiztetési tapasztalatai alapján úgy véli, manapság igencsak más az irodalomhoz való viszony, mint volt a hatvanas években. Mára az irodalom elvesztette vezető szerepét a művészetekben, a televízió megjelenésével jelentősen megváltoztak olvasási szokásaink. Ma a középiskolákban már jó magyarosnak számít az, aki egyáltalán olvas irodalmat. A felvételizők jelentős részénél hiányzik az alapművek ismerete, nem tájékozottak a régi magyar irodalomban, világirodalmi és történelmi ismereteik hiánya szembeötlő, s az irodalmi folyóiratokat még névleg sem említik. *Vasy Géza* leginkább mégis az összefüggések meglátásának, az elrendezés képességének (képtelenségének) hiányát tartja intő jelnek.

Előadása végén annak az óhajának adott hangot, hogy a magyar szakos tanár tekintse hivatásának az olvasást, hiszen csak a sokkönyvű ember tehet demokratikussá.

Kamarás István egy új, meghonosítandó tantárgyról, az embertanról fejtette ki gondolatait. E tantárgy fő célja az önismeret lenne, erkölcsi, etikai alapokat kívánnak átadni az ifjúságnak. Kitzűzött céljuk: olyan dialógus kialakítása tanárok és tanulók között, mely egyenrangú partnerek között folyik; a kérdező és kérdezett szerepének cserélgetésével, közös együttgondolkodással megoldani a felmerülő problémákat.

Az I. szekció *Adamikné Jászó Anna* előadásával indult, témája az olvasmány megértése volt. *Jászó Anna* elmondta, hogy a megértésnek több fokozata van, s csak ezeket, s az általuk okozott nehézségeket figyelembe véve lehet összeállítani olvasásra szánt szövegeket gyerekek részére. Tapasztalatai szerint különös nehézségeket okoz a hiányos, összetett, beékelte mondatok és igeneves szerkezetek megértése. Ugyanakkor a kötő- és mutatószók segítik, vezetnek a gyerekeket a megértésben. A legnehezebb feladat a sorok közötti összefüggések felismerése, mert csak a „sorok között” is olvasni tudó gyermek lesz képes az olvasást, mint segítő – és nem akadályozó – eszközt alkalmazni későbbi tanulmányaiban.

Szabenyiné Nagy Éva a kisiskolás diszlexiások vizsgálatáról és terápiajáról szólt. A diszlexia olyan teljesítményzavar, amely az olvasás- és íráskészséget

jellemzi, különben jó intellektus mellett. A diszlexiát okozhatja a szülés alatt és után fellépő agyi károsodás, kialakulását eredményezheti a rossz szociális háttér is, noha ez nem elsődleges. A diszlexiához társuló tünetek: helyesírási gyengeség, artikulációs zavar, beszédgyengeség, dadogás, discalkulla. A diszlexia okai lehetnek: enyhe halláskárosodás, enyhe értelmi elmaradás, kétnyelvűség, családi előfordulás. Terápiaként lazítógyakorlatokat, íráselőkészítő gyakorlatokat és olvasójátékokat alkalmaznak.

Előadásának első részében *Szallós Kiss Ferenc* a szeretetről elmélkedett, s ezt, mint az „irodalomhoz pozitív hozzáállást” említette. A továbbiakban a következő főbb megállapításokat tette: az írás tisztelete a tudomány tiszteletével rokon; a jó és a rossz írásokat el kell különíteni, a nemzeti önismeret csak az egyetemes értékek megismerésével együtt fejlődhet ki, az egyes nemzetek irodalmi nem osztályozhatók alsóbb- vagy felsőbbrendűekre, noha a politika mindig megpróbálja befolyásolni az értékítéletet; rossz gyakorlat az, ha a politikusok az államnyelv státusát fölébe helyezik az államban használt nyelveknek, ezáltal az egyik nyelv elhalkul, a másik nyelv felerősödik, de ez csak politikai és nem művészi igazság, egymás irodalmainak megismerésével egymást ismerhetjük meg; a Székelyföldön kialakult előítéleteket fel kell számolni, ehhez alapul a tolerancia szolgálhatna; fontos lenne a nagy klasszikusok és kortársaink hű bemutatása, így, emberközelben kell megmutatni egy-egy költő fiatalkori zsenyéit, gyengébb műveit is, a múlt rendszerben csak románul lehetett olvasni; de teljes élményt csak az anyanyelven olvasott mű ad, ehhez nagyfokú nyelvtudás szükséges, hiszen a meg nem értett szöveg elidegenít; a román irodalom a mai napig pivilégiummal bír a tananyagban; a tankönyvekbe gyakran álhazafias szövegek kerülnek be.

A továbbiakban *Szallós Kiss Ferenc* egy felmérés eredményeit vázolta, melyet saját iskolájában 54 tanuló válasza alapján készített, s mely a román irodalommal kapcsolatos kérdésekre kereste a választ.

Szereted-e a román irodalmat? igen 15, nem 4, tanulom 33, nincs válasz 2.

Legkedvesebb szerzőim: 5 név tanulónként, összesen: 26 név.

Olvasott újságok: 22 újságot említenek.

Miért olvasol: fél a tanártól 7,4%, tanár iránti tiszteletből: 33%.

Előadását *Szallós Kiss Ferenc* azzal a gondolattal fejezte be, hogy *Az akasztotak erdeje* című könyv elolvasása nélkül nem lehet teljes képünk a romániai irodalomról.

Dr. Csabai Mária a házi olvasmányok szerepéről beszélt. E műveket azért tartja fontosnak, mert jó esetben az osztály nagy része elolvassa ugyanazt a művet, így lehetőség nyílik a vitára, véleménycserére. Felmérései szerint a gyerekek olvasmányaiban egyre inkább háttérbe szorul a szépirodalom, a természettudományos, szakirányú művek váltak uralkodóvá. Természetesen a mindenkori aluljáróirodalom is tükröződik olvasmányaikban.

Dr. Sári Jánosné a hallássérült gyerekek olvasás-tanításának problémáiról szólt. Cél, hogy a nagyothalló gyerekek szókincsét fejlesszék, s egyre csökkenő tanári segítséggel juttassák el őket a teljes szövegmegértéshez. Véleménye szerint az olvasást tovább kell korrigálni a felső tagozatban is. Legfontosabbnak azt tartja, hogy sikerüljön motiválni a gyerekeket a gyakori olvasásra.

Tóth Istvánné a gyakorló magyartanár problémáiról szólt. Szerinte a mai gyakorlat még mindig nem halad túl a problémák felmérésén és elemzésén. Saját gyakorlatát ismertette elmondta, hogy ő maga, mint általános iskolai magyartanár, tanítása során törekedett az iskolai könyvtár minél teljesebb felhasználására. Nehézségei: a könyvtárpedagógiára nem készített fel a főiskola, a könyvtárismeret, mint eszközhasználat kimarad a leendő tanárok képzéséből

is. Márpedig szerinte az eredményes tanulás alapfeltétele a tanuló jó olvasmány-megértése, a jól kiépített iskolai könyvtár és az elsajátított könyvtárhasználat.

Dr. Szilágyi Imréné a szövegértő olvasás problémáit elemezte. Felmérései szerint egy adott szöveg elolvasása után a következő feladatokat nagy százalékban jól oldják meg a gyerekek: szereplők felolvasása, lényegkiemelés, tartalom globális felfogása, egyszerű összefüggések. Drámai területeknek a következőket minősítette: pontos olvasás, gyors tájékozódás, mélyebb tartalmi rétegek feltárása, eseménysor, csomópontok kiemelése. Szerinte az e feladatoknál rosszul teljesítő gyerekek a későbbiekben nem fognak tudni jól tanulni a felső tagozatos tankönyvekből, egyre szélesebb rétegek maradnak el a tanulásban, csak azért, mert képtelenek önálló szövegelemzésre.

Baricz Zsolt egy érdekes játékra invitálta a hallgatóságot. Megkérte a jelenlévőket, hogy 10 felolvasott versrészletet osztályozzanak 1–5 között, attól függően, mennyire tartják értékesnek az adott verset. (Szerzőt, címet nem árult el.) A feladat megegyezett azzal a kérdőívvel, melyet *Nagy Attila* állított össze, a főiskolai hallgatók értékítéletét vizsgálendő. A kapott eredmények alapján a *Radnóti* versrészlet vezetett a felmérésben 4,5 átlaggal, majd *Kosztolányi*, *Tóth Árpád*, *Farkas Imre* következtek. Összességében a kérdőív tanulsága ez: fiataljaink a könnyen emészthető, slágerszövegekhez közel álló részleteket fogadják el és be legkönnyebben.

Vassné Dr. Kovács Emőke a diszlexiás gyerekek kiszűrésére alkalmazható új tesztlapot ismertette: e tesztlap 3 vizuális feladatból, 3 beszéd feladatból és két ritmusfeladatból áll. A szakértők szerint e tesztlap vizsgálja és szűri mindazokat a képességeket, amelyeknek hiánya diszlexiához vezethet. *Kovács Emőke* célul tűzné ki, hogy a tesztet még iskola előtt, óvodában felvegyék, így idő jutna a prevenció tevékenységére.

Mielőtt a II. szekció hivatalos programja elkezdődött volna, *Szabó Éva*, a Magyar Rádió munkatársa tette közzé gondolatait a gyerekek és az olvasás kapcsolatáról.

Gósy Mária a hazai, 1. osztályos olvasókönyvek didaktikai elemzését végezte el – komoly vitát is kiváltva a jelenlévő szerzők egyikével.

Suppné Tarnay Györgyi a tanítójelöltek felkészítéséről mondta el véleményét az olvasásra nevelés szempontjából. Szerinte a képzésnek az általános műveltség és a szaktudás egységét kell megteremtenie, ez a megfelelő ismeretek és a megfelelő módszerek átadásával történhet. Mint kifejtette, azért olyan nagy a

szerepük a tanítóknak az olvasásra nevelésben, mivel az, hogy valaki olvasóvá válik-e, 6–10 éves korban dől el. Ehhez a nagy felelősséggel bíró feladathoz azonban a tanítójelöltek nem rendelkeznek megfelelő olvasottsággal. Egy, az értelmiségiek körében végzett felmérés szerint éppen a tanítók azok, akik az olvasási kultúra szempontjából a sor legvégén állnak. Ennek egyik oka, hogy a főiskolára kontrasztelekcióval kerülnek a hallgatók. Ráadásul közülük sokan könnyebbnek gondolják a főiskolát és a pályát, mint amilyen az valójában. Alacsony olvasási, könyv- és könyvtárhasználati kultúrával rendelkeznek. Ezt az előadó néhány szemléletes adattal igazolta is. Míg egy egyetemi hallgató naponta 2 és fél – 3 órát tölt munkajellegű olvasással, addig a főiskolások mindössze 70 percet fordítanak idejükből erre. Sajnálatos tény, hogy az egyre magasabb évfolyamokon a diákok egyre kevésbé használják a könyvtárat.

A tanítóképzők feladata ebből következően kettős: egyrészt pótolniuk kell az előző iskolafokozatok hiányosságait, másrészt hatékonyabban kell a hallgatók szakmai felkészítésével foglalkozniuk. Változtatni kellene a tantervek szemléletén is, amelyekben az olvasás célként és nem eszközként szerepel. El kellene érni, hogy a többkönyvű oktatás a tanítójelöltek fejében tisztázott fogalommá váljon.

Bocsák Veronika, az ELTE Fazekas Mihály Gyakorló Iskolájának tanára, az olvasóvá nevelés néhány alapkérdéséről mondta el tapasztalatait. Az iskola feladata a képességek és készségek fejlesztése, amit már az első osztályban el kellene kezdeni a szövegértő olvasás fejlesztésével, valamint a szokások kialakításával.

A továbbiakban arról szöjt, miként mérte fel a kisiskolások szabadidős tevékenységét, és az olvasás ebben betöltött szerepét és helyét. A gyerekeknek 7 napig fel kellett jegyezniük azokat a tevékenységeket, amelyeket 10 percnél tovább végeztek, és azt, hogy ezt milyen hosszán tették. Ezen adatok összesítéséből kapta a következő átlagszámokat:

	Szövegértés:
– nem vagy keveset olvas: 6%	50%
– rendszeresen keveset olvas: 26%	81%
– rendszeresen közepesen olvas: 32%	90%
– rendszeresen sokat olvas: 26%	98%

(A második oszlopban az egyes kategóriákhoz tartozó szövegértési százalékok találhatóak.)

A táblázatból kiderül, hogy a nem vagy keveset olvasó gyerekek szövegértése mindössze 50 százalékos. Az adatok magukért beszélnek.

Ezek után elkészítette a tevékenységi fajták rangsorát, melyekben első helyen a kirándulás és a tévézés áll, az olvasás pedig a nyolcadikon. Érdekes még megjegyezni, hogy hetente átlagosan 800 percet töltenek tévé előtt a gyerekek. Végül az olvasáshoz való viszonyt vizsgálta, mely szerint a kisiskolások kb. 20 százalékáé negatív, 56 százalékáé pozitív, 24 százalékáé pedig ambivalens.

Böszörményi Csaba vezetőtanár, aki szintén gyakorló iskolából érkezett, előadásában az olvasásra nevelés és a hallgatók iskolai gyakorlatának szempontjából vizsgálta a kérdést. Előadásának bevezetőjében ismertette a tanárjelöltek számára kötelező tanítási gyakorlatok változóban lévő rendszerét. A jövő tanévben induló új változat előnyei és hátrányai egyelőre még nem ismerhetők, csak remélni lehet, hogy pozitív változást hoz a gyakorlat rendszerében.

Ezek után az olvasásra nevelés néhány jól bevált fortélyát ismertette. A hagyományos módszereken kívül felhívta a figyelmet a játékos feladatokra. Arra, hogy miként lehet ismereteket úgy megmozgatni, hogy az ne kényszerű feladat, hanem élvezetes agytorna legyen. Konkrét ötleteket adott a házi olvas-

mányok feldolgozásához; többek között ahhoz, hogy ezt miként lehet például múzeumi órával összekötni.

A házi olvasmányok mellett – mint hallottuk – fontosak a saját olvasmányok. A tanárnak az igények elébe kell mennie azzal, hogy bőséges ajánló listát ad. Így indulhat el a könyvekről való órán kívüli beszélgetés, és az a sajtáságos helyzet, amikor nemcsak a tanár ajánl a diákoknak, hanem ugyanez az ellenkező irányból is megtörténik.

Gajdó Tamásné az előző előadáshoz hasonlóan a felső tagozatosak olvasásáról, olvasásra neveléséről szolt. Mint elmondta, náluk bevett szokás, hogy a diákok minden kulturális élményükről olvasmánynaplót vezetnek. A tények pusztá rögzítésén kívül a véleményükre is kíváncsiak. Mint mondta, különös jelentőséggel kezelik a memoriterek is. A szokásosnál többet kívánnak meg a diákoktól, de nemcsak a memoriterek terén, hanem az ars poetica- vagy idézetversenyen is. Végezetül a közös színházlátogatások fontosságára hívta fel kollégái figyelmét.

Dr. Kovács Györgyné a hozzájuk kerülő felső tagozatos diszlexiás gyermekek terápiájáról számolt be. Ezek a gyerekek többnyire neurotikusak is, tehát együtt jelentkeznek a pszichés és diszlexiás zavarok. Terápiájukban a készség és képességfejlesztés dominál. Játékos módszerekkel próbálják tanítani a gyereket, amire néhány példát videón is láthattunk.

Beszámolóink nem a teljesség igényével készültek. De talán így is érzékelhető, hogy a konferencia kitűnő lehetőségeket biztosított arra, hogy egy-egy szakterület ismerői: könyvtárosok, gyakorló pedagógusok, kutatók és lapszerkesztők kicseréljék véleményüket, megosszák tudásukat.

Kiss Barbara–Péterfi Rita

Olvasatlan olvasatok?

A magyar szakos tanári pályára jelentkezők olvasottsága

Tudós társaság szakmai konferenciájához szakszerű cím illik, ezért olvashatják a meghívóban azt, hogy *A magyar szakos tanári pályára készülők olvasottsága*. Mindazonáltal ne várjanak tőlem olvasásszociológiai felmérést, legfeljebb annyiban, hogy a magam két évtizedes felvételiztetésbeli tapasztalatait, tanártársaim észrevételeit viszonylag reprezentatív mintavételt jelenthetnek az ország legrégebb tudományegyetemén, s ez talán megengedi az általánosítást is. A kép, ami előttem megjelenik, s amelyet évről évre újabb élmények élesítenek és homályosítanak is egyúttal, s amelyről helyzetjelentést szeretnék most önöknek adni, bevallom, szellemképszerű. Hiba van, meglehet, a vevőkészülékben is, azaz bennem, de hiba akadhat az adókban s a légkörben meg a hullámhosszakban is. A helyzetjelentés válhat esszévé, válhat vitairattá, válhat jankiáltássá, de megmaradhat egyszerűen jelentésnek is. A helyzetről magáról, a kívánatos célról, a hozzá vezető lehetséges utakról.

A címben leírt vizsgálati körre könnyen adható sommás válasz. Milyen a magyar szakos tanári pályára jelentkező olvasottsága? Gyenge, kéremszépen. Rossz, siralmas, pocsek, gyászos, alacsony szintű, nem kielégítő, kiábrándító... Ki-ki folytathatná a sort, most azonban nem szinonímákat keresek helyzetünkre. Föltethetjük azonban a kérdést: mihez képest rossz ez az olvasottság? Régen jobb volt-e a helyzet? S a jövőben vajon még rosszabbá válik?

Múlt és jelen egybevetésében az idősebb nemzedékek rendszerint arra hajlanak, hogy a maguk ifjúkorához képest a közállapotok romlását állapítsák meg a különböző területeken. Lélektanilag érthető ez, hiszen az ifjúkor megismételhetetlen értékeket hordoz. Éppen a pedagógustársadalom azonban aligha engedheti meg magának a gyakori nosztalgizást, hiszen minden felnövekvő évfáratot meg kell értenie ahhoz, hogy megpróbálkozhasson a nevelésükkel. Amikor én az olvasottság állapotát rossznak nevezem, akkor ezzel nem a mai ifjúság rosszaságára kívánok utalni, mert ebben nem hiszek. Lényegesen más a mai ifjúság, mint volt a húsz vagy a harminc évvel ezelőtti, de az is lehet, hogy csak mi érezzük lényegbevágónak ezt a másságot, s a valóságban alig különböznek tőlünk. S meglehet, hogy az igazi rokonság nemcsak embervoltunk meghatározó jegyeire vonatkozik, hanem még művelődési szokásaink nagyobbik részére is. Legyünk őszinték idősebbek önmagunkhoz: a mi fiatalságunk idején mindenki olvasó ember volt? Mindenki elolvasta a gimnáziumban a kötelező olvasmányokat? Minden bölcsészhallgató irodalomszerető is volt egyúttal? S mindenki elolvasott minden vizsgaanyagot?

Félrevezető lenne azonban, ha ilyenfajta érzelmes-életrajzi jellegű párhuzamossággal ütném el a dolgot, s nem venném sorra a mégis fontos eltéréseket. Hiszen azzal nem nyugtathatjuk magunkat, hogy régen sem volt jobb a helyzet a mainál.

Az utóbbi két-három évtizedben, a hatvanas évek derekától kezdődően több olyan tendencia formálódott, amely az irodalomra is, az olvasási szokásokra is hatott. Mindannyian észleljük ezeket, de többnyire tanácstalanok vagyunk velük kapcsolatban, s könnyebben kezdünk ostorozásukhoz, mintsem a változásokból következő feladatok felméréséhez.

A magyar művelődéstörténet nemes hagyománya, hogy az irodalom a szellemi élet centrumában van. A művészeti ágak között is vezető szerepet játszik, s a tágabban értett szellemtudományok körében is. Ez a hagyomány a hatvanas évek óta bomlani kezdett, majd egyértelműen múlttá vált. A filmművészet, a szociológia, a közgazdaságtan, a politológia eredményei mutatták a leginkább, hogy a szellemi élet egypólusúból többpólusúvá formálódott, s ez óhatatlanul az irodalom társadalmi szerepének csökkenéséhez vezetett. E tényen siránkozni is lehet, de korántsem érdemes, hiszen e tény lényegi következménye az, hogy igazmondásra, társadalmi tudatformálásra több út és mód kínálkozik. S az irodalom szerepének ez a csökkenése nem von magától az olvasástól el erőket, sőt.

E gazdagodással egyidőben azonban valóban változtak az olvasási szokások is. A televízió megjelenése, majd diadalútja egyrészt, a szabadidő csökkenése másrészt már figyelemelvonó tényezők. A mai húszévesek, tizenévesek már tévén felnövekvő nemzedékek. A világról, az emberről szerzett ismeretanyagukat, világképüket ez nagymértékben gazdagíthatta, ugyanakkor felnövesztett egy hiányt is: csökkentette az irodalmias műveltség jelenlétét is. A homo universalis helyett a homo oeconomicus; az általánosan művelt, mindenre nyitott ember helyett az érdekesember, a polihisztor helyett a szakember, gyakorta a szakbarbár jelenik meg már középkiskolás szinten is. S a szakemberség megkerülhetetlen társadalmi igénye elsorvasztja a szabadidőt diák- és felnőttkorban is: az általános műveltség mind több eleme válik elhagyhatóvá, kinél igénytelenségből, kinél kényszerből.

A felgyorsult ritmusú huszadik század embere kényszerhelyzetben van: soha nem tudja utolérni önmagát, s így eltévedten bolyong egy labirintusban, amelynek létét legszívesebben letagadná, önmaga állapotát pedig sikeressé stilizálná. Változtak és mindegyre változnak – egyetlen nemzedék életidejében többször

is – a társadalmi sikeresség követelményei. A gimnáziumi érettségi fél évszázada még érettséget, felnőttiséget, sokfajta munka végzésére való alkalmasságot jelentett, s mellesleg belépőjegyet a felsőoktatási intézményekbe. Ma nemcsak holtig kell vagy kellene tanulnunk mindannyiunknak, s ily módon válni hasonlatossá a jó papokhoz, hanem azt is be kell látnunk, hogy sem a tanulási készség, sem a tudás nem garantál elfogadható életpályát. Tudás nélkül nem lehet boldogulni – mondják, de az írástudás, az olvasottság, az iskolázottság igazából nem jelent társadalmi presztizst. Nem a műveltség, nem annak alkalmazni tudása a döntő, hanem az az ügyesség, amely műveltség hiányában is hozzásegíthet az érvényesüléshez. A polgári eszmények szerint a vagyon, a tudás és a társadalmi hatalom nagyjából egyenrangú erőt jelentenek: a tudós, a kalmár és a hadvezér egyaránt érvényesülhetnek. A politikusi és a gazdasági pálya ma is vagyont és hatalmat is kínál, ám a tudás igazából se hatalmat, se vagyont nem ígér, legfeljebb bölcsességet. Pedig a cél – másként és másként megfogalmazva – az értelmiségi társadalom megteremtése, a szellemi és fizikai munka közti különbség eltüntetése volt. S ma nem értelmiségi társadalomról, hanem a társadalom és az értelmiség szétszakítottságáról és meghasonlottságáról beszélhetünk, valamint a szellemi és fizikai munka közti különbségeknek nemegyszer szakosodássá mélyüléséről.

E drasztikus változások nemcsak az irodalom olvasottságát, a befogadói szokások változását érintették, hanem a legtermészetesebb módon hatottak az élő irodalomra is. Minden olyan korban, amikor az irodalom kevésbé „kell” a közönségnek, ellenhatásként az irodalom önmagához vonul vissza, belterjesebbé, önmagához szólóbbá, kevesek igényességévé válik. Közbeszédből inkább magánbeszéd lesz. A befogadásvizsgálat és az irodalompolitika ezt a közérthetőség kérdéskörével szokta megragadni, azt állítván egyrészt, hogy az irodalomértés egy tanulási folyamat eredménye, s minden jó mű megérthető, másrészt viszont azt hirdetvén, hogy a „demokratikus” művészet sokakhoz szól. Mindkét állításban van igazság, nem mindegy azonban, hogy milyen a tanulás, s hogy mit

tekinthetünk értéknek. A művészeti alkotás befogadásának ettől az örök gondjától azonban nem megszabadít, hanem abba még jobban belegabalyít az utóbbi évtizedek fejleménye, a neoavantgárd és a posztmodern szemlélet által megengedett eszközök használata. A befogadó az irodalom kezdetétől megszokhatta azt, hogy a mű a maga képi síkján eltér az általa megismert, tapasztalt élményektől, hogy a képiség szintjén egyedi-egyszerű a mű. Megszokhatta azt is, hogy a képiséghez kapcsolódóan a jelentés szintjén is megjelenik ez az egyedi. A nyelvi jelrendszer szintjén azonban ragaszkodott ahhoz – akár tudatosan, akár ösztönösen –, hogy a rendszer szabályai az irodalmi nyelvre ugyanúgy vonatkoznak, mint a köznyelvre. A jelenkor irodalma azonban célba vette a nyelvi jelrendszert is, beleértve a szókészletet, a mondatant, a nyelvtani szabályok összességét, s így az átlagolvasó gyakran már nemcsak a képekkel szemben áll tanácsatlanul, hanem a szókapcsolatokat sem érti meg.

Mi következik a változásokból? Ha belátjuk, hogy e folyamatok nem állíthatók meg, akkor a cél sem a falaknak rohanás, sem az őrtoronyba zárkózás nem lehet, hanem csakis az ügyes jövőformálás. Az nem baj, hogy az irodalom mellé felnőttek más tudatformák is, hiszen így reálisabbá válhat a társadalom. Az sem baj, hogy van tévékultúra, hiszen tágabbá válik, s nem csupán a vizuális műveltség. Az sem baj, hogy a tudás önmagában nem jelent hatalmat, hiszen a gyakorlat felé fordítja az embert. S még az sem baj, ha az irodalom mindennel, még nyelvi anyagával is kísérletezik, mert ennek is lehet eredménye, esetleg egy új, nem-irodalmi művészeti ág megszületése. De az baj, ha az irodalom mellé más szellemi terület nem nyomul be, s csak a vákuum növekszik. Az is baj, ha tévé csak zsongít, ha a készülék bekapcsolása a szellem kikapcsolását jelenti. Az is baj, ha tudás nélkül akarunk hatalmat. S az is baj, ha a művészeti kísérletet egyetlen járható útnak állítjuk, az ezoterikuságot önmagában való érdemnek, az érthetlenséget a modernség kritériumának. Cselekedni a bajok ellen szükséges.

A magyar társadalomnak e vázolt helyzete természetesen hatással van azokra a tízenévesekre is, akik különböző megfontolások után úgy döntenek, hogy magyar szakra jelentkeznek. Melyek lehetnek e megfontolások? Jelentkezik az, aki tanár szeretne lenni, az is, aki filosz. De ide jönne az is, aki valamilyen praktikus pályára készül (újságíró, szerkesztő, politikus), s az is, aki egyszerűen csak diplomát akar, mindegy szinte, hogy milyent. Az olvasási szokások átalakulása, az irodalom periférikusabb helye azt is eredményezi, hogy aki mégis olvas irodalmat, legalább a „kötelező” olvasmányokat, az a legtöbb iskolában már jó magyarosnak számít, főleg ha némi fogalmazási készsége, helyesírási érzéke is van. Vagyis: működik benne is, ebben is a kontraszelekció, hiszen sokkal szűkebb mezőnyből választódnak ki a magyar szakra jelentkezők. A kontraszelekció másik, közismertebb formája az, hogy a jó magyaros, ha máshoz is van tehetsége, inkább azt a másik pályát választja, a jogászit, az orvosit, akármit.

Mindezzel együtt, mint tudjuk, emberemlékezet óta sokkal többen jelentkeznek, mint ahányan megfelelnek a felvételi vizsgán, és sokkal többen felelnek meg, mint ahány hely van a felsőoktatási intézményekben. A túljelentkezés a különböző időszakokban 6–8–10-szeres volt a bölcsészkarra is, a magyar szakra is, a megfelelés azonban rendre a felvételi keretszám másfél-kétszerese. Hozzáteszem, hogy a túljelentkezés ellenére soha nem volt cél, hogy emelkedjenek a felvételi követelmények, sőt, azok egyre liberálisabbakká válnak.

Mi a jellemző a megfeleleltre? Olvasó emberek, de általában nem szenvedélyes olvasók, nem filosz-palánták. A tankönyvek anyagát elég jól tudják, de olvasottságuk és általános műveltségük elég szerény. Nem értelmi képességeikkel van gond elsősorban, hanem az elsajátított tudásanyag mennyiségével.

Vélhető, hogy egy 18 éves fiatal még semmit sem veszített el, minden bepótolható. Ez elvileg így van, a gyakorlatban azonban az a helyzet, hogy a mennyiségi hiányok bepótlása rendkívül időigényes, s az egyetemista is állandó időzavarral küzd. S így alig tudja hiányait bepótolni. Melyek ezek? Az alpművek ismerete, például Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Arany János művei közül egynél-kettőnél többnek az olvasására gondolok. A régi magyar irodalom ismerete. (A mai ifjak számára lényegében nem a felvilágosodás, hanem az Ady előtti kor már réginek számít.) Némi világirodalmi tájékozottság. Történelemismeret. Irodalmi és történelmi, művelődéstörténeti adatismeret. Némi tudás egy-két társművészetről. Memoriterismeretek. Mai folyóiratok ismerete. S mindezek elrendezésének képessége, az összefüggések felismerése.

Művek és tények ismeretének hiányában aligha válhat bárki is tájékozottá. A kevés elolvasott mű megőrzi az ízlésbizonytalanságot, az értékelésképtelenséget, következésképp az értékfelismerés is kérdéses. S a befogadónak nemcsak a tájékozottsága, de a nyitottsága is függvénye az olvasottságnak. Az olvasónak nem szükséges feltétlenül minden értékre nyitottnak lennie, de a hivatásos olvasónak igen, s én a magyar szakos tanárokat is e kategóriába sorolom.

Úgy gondolom, hogy minden pedagógusnak feladata és célja, hogy a rábízottakat olvasóvá nevelje. S e munka a gyerek hat éves korában kezdődik. Tudjuk, hogy csak az válhat olvasóvá, olvasó emberré, akinek maga az olvasás nem jelent komoly fizikai megterhelést, mert csak ezen a szinten túljutva lehet a szellemi feladatokat is vállalni. Igazán olvasóvá csak a gyermek- és ifjúkorban lehet válni, s az ideális alighanem az, ha az egyes életkorok olvasmánytípusain végighaladhat a gyerek, kezdve a csecsemőkori dalokon és rigmusokon.

Az olvasó ember soha nem csak irodalmat olvasót jelent. A magyar szakos tanárok speciális célja azonban az, hogy irodalmat olvasóvá neveljenek. E célnak nemcsak művelődéstörténeti értelme van: az irodalom ember-, nemzet- és világismeretet is ad, s nemcsak helyünk és szerepünk tudatosítását segíti elő, hanem szó- és írásbeli kifejezőképességünket is gazdagítja. Ember-, nemzet- és világismeretre nemcsak az irodalom révén tehetünk szert. Az ember elementáris igényét a történetmondásra, az érzelemkifejezésre, a létfilozófiára sem csak az irodalom által elégítheti ki. De az irodalomnak vannak ezügyben a legrégebb és leggazdagabb hagyományai. E hagyománykincs kínálja a legkönnyebben hozzáférhető anyagot – és a legsokrétűbbet is. Ez az anyag a leginkább közérthető – gondoljunk a többi művészeti ág, a tudományok, a filozófia nyelvezetére, anyag- és tárgybeli megkötöttségére. Az irodalom az emberiség emlékezete is: minden ősről és elődünkről tudása és érzelme benne van. Bármilyen lesz is a jövő, sem a legtágabban értett olvasást, sem a legszűkebben értett irodalmat nem nélkülözhetjük. Ezért kell törekednünk az olvasóvá nevelésre. Aki nevel, az csak olvasó ember lehetne. A feltételes mód azért, mert szinte minden ember nevel. S ha a családokban nemegyszer vak vezet világtalant, az iskolákban ezt sokan nem engedhetjük meg. Az olvasatlan ember nem képes másokat olvasóvá nevelni. Az egykönyvű ember legjobb esetben is egyetlen könyv szeretetét adhatja át, de közben megsejteni sem lehet képes a világ gazdagságát. Az egykönyvű emberek azonban ritkán megértőek. Sok keserves történelmi tapasztalatot is szereztünk, s ez arra int bennünket, hogy a sokkönyvű ember, a homo universalis domináns volta tehet csak megingathatatlanul demokratikussá egy társadalmat.

Vasy Géza

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Testületének újjáalakulása elé

Visszatekintés és jövőkép

Több mint három évtizedes munka után, 1991 áprilisában az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsa beszüntette működését. Egészen pontosan a Művelődési és Közoktatási Minisztérium finom hangvételű határozatban feloszlatta a testületet. Ez az intézkedés normális lépésnek tekinthető a rendszerváltás nyomán kibontakozó átalakulási folyamatban. Minthogy azonban nagymúltú testületről van szó, és mert az intézmények összehangolt tevékenysége minden időben az értékmentés egyik erőforrása lehet, helyt adhatunk a visszatekintés és a jövőkép néhány gondolatának.

A szervezet kialakulása és kibővülése

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának megalakulási körülményeit és pontos dátumát ez ideig nem sikerült tisztázni. *Fényes Miklós* egyik dolgozatában arra utal, hogy *Mátrai László* elmondása szerint ő, mármint *Mátrai* 1955-ben szóbeli megbízást kapott *Erdey-Grúz Tibor* akkori oktatásügyi minisztertől az egyetemi könyvtárak ügyeinek gondozására, összefogására. Így volt-e vagy sem, azt nem tudjuk, de 1956 előtt minden bizonnyal már össze-összejöttek a könyvtárigazgatók fontosabb szakmai feladatok megbeszélésére. Erre utal a Pécsi Egyetemi Könyvtárban őrzött *Mátrai-féle* levél, melynek dátuma: 1957. II. 16. „Szükségesnek látszik, hogy az egyetemi könyvtárak igazgatói rendszeres havonkénti értekezleteiket újból megkezdjék. Kérem ezért Igazgató kartársat, hogy f. hó 23-án (szombaton) de. 9^h-kor az Egyetemi Könyvtárban tartandó első értekezleten megjelenni szíveskedjék.” Aláírás: *Mátrai László* igazgató; címzett: *Misztli László* könyvtárigazgató, Pécs. A második meghívólevél ugyancsak 1957-ben, a következő témakörben invitál ülésre március 25-ére. Napirend: „Az 1956. évi költségvetés, különös tekintettel a beszerzési rovatra. Az UNESCO könyvtárfelszerelési akció kérdései.” A későbbiekben valószínűleg újra rendezték a testület működését, mert *Fényes Miklós* idézett írásában arra utal, hogy a Művelődésügyi Minisztérium 1958. május 22-én kelt 80 045. sz. leiratában *Mátrai Lászlót* megbízta az egyetemi könyvtárak szakfelügyeletével.

Magam 1963-ban, május 14-én lettem a testület tagja. Az azt megelőző években 6 egyetemi könyvtár vezetője alkotta a könyvtárigazgatók körét. Az 1963-as felállítás a következő volt: *Mátrai László* főigazgató; JATE: *Havasi Zoltán* igazgató; KLTE: *Csúry István* igazgató; BME: *Ladányi Antal* igazgató; MKKE: *Misztli László* igazgató; PTE: *Fényes Miklós* igazgató; NME: *Zsidai József* igazgató. A titkári teendőket a kezdetektől fogva sok éven át *Tóth András* látta el, példás lelkiismerettel. A műegyetemi könyvtárból *Kéki Béla* igazgatóhelyettes rendszerint elkísérte *Ladányi Antalt*. *Tóth András* és *Kéki Béla* jelenléte erősen gazdagította a tanács egyébként is színes működését. A felsorolásból kizűnik, hogy csakis a művelődési tárcához tartozó egyetemi könyv-

táruk vezetői tömörültek ebben a testületben, sőt itt is hiányzott a veszprémi és a miskolci egyetemi könyvtár közvetlen képviselője. Ennek az volt az oka, hogy az 1956-os könyvtári jogszabályok a tudományegyetemi könyvtári szervezetet egyetemenként önálló hálózatként ismerte el, a három műegyetemi könyvtárat pedig a tanszéki könyvtárakkal egyetemben egy hálózatba vonta össze a BMEKK vezetésével. A miskolci egyetemi könyvtár 1964-ben kivált a hálózatból, a veszprémi jóval később, *Kováts Zoltán* csak 1972-ben kapcsolódott be a tanács munkájába.

Az 1960-as években a Művelődésügyi Minisztérium részéről igen nagy nyomás nehezedett a testületre abban a tekintetben, hogy a más tárcákhoz tartozó könyvtárak képviselőit is fogadja tagjai sorába. *Mátrai László* elnök ellenállt ennek, sokat manőverezett, időnként szüneteltette a tanács működését, végül is a minisztérium 1972-ben úgy döntött, hogy valamennyi egyetemi könyvtár és egyetemi jellegű főiskola előtt nyíljék meg a kapu. Így a tagok száma a kezdő 6-ról, illetve 7-ről 25-re emelkedett. *Mátrai László* ekkor késedelem nélkül lemondott az elnöki posztról. A szervezet összetétele az 1991-es feloszlátásig nem változott.

Az elnevezésről fel kell jegyezni, hogy 1972 előtt felváltva volt forgalomban: „Egyetemi Könyvtárigazgatói Kollégium” és „Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsa”. Az 1972-es átszervezés után az utóbbi elnevezés állandósult.

A munkamódszerekről

A munkamódszerek tekintetében is vízvonalzó volt az 1972-es esztendő. Az első szakaszban rendezett összejövetelekre kevésbé volt jellemző a *hivatalos értekezlet* pejoratív érzete, sokkal inkább a zárttság, a baráti, bensőséges jelző jut eszembe így, utólag. Ennek több oka volt. Mindenekelőtt a résztvevők alacsony száma. De az igazgatók személyiségi jegyeinek hasonlóságai is erősítették az összetartozást, valamint *Mátrai* akadémikus tekintélye, hatalmat negligáló attitűdje bizonyos fokú függetlenséget tudott adni a maroknyi testületnek. A minisztériumi vigyázó örködést nem lehetett ugyan teljesen távol tartani, de *Mátrai* okos manővereivel elérte, hogy *Futala Tibor* képviselje a felügyeletet, akit minden igazgató szívesen látott, befogadott a zárt körbe, mert szakmailag is, emberileg is, bölcsességénél fogva is szeretetre méltó ember volt, csinovnyik szerepköre ellenére.

Az 1972 utáni helyzet másképpen alakult. Nem csak az volt a probléma, hogy megnőtt a létszám, hanem az is, hogy *Mátrai* akadémikussal azonos kvalitású elnök nem akadt a 25 igazgató között, noha az alább felsorolandó elnökök kivétel nélkül jó felkészültségű szakemberek és emberileg is érdemes kollégák voltak. Ennél nagyobb baj volt, hogy a hatalom többféleképpen rátelepedett a testületre. A Művelődési Minisztérium képviselőjében megjelent a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (1983-tól itt működött a tanács adminisztratív titkársága), sőt az Országos Könyvtárügyi Tanács is általa kivívott szerepet kapott. Tovább tetőződött a dolog azzal, hogy az agráregyetemi hálózati központ, az AGROINFORM és az orvosegyetemek hálózati központja, az OIK is becsempészte megfigyelőit (felügyelőit) a vezetők gyülekezetébe. Így azután csorbult a szuverenitás, erősödött a hivatalos arcátlanúság és bonyolódott a helyzet azzal is, hogy a korábbi 1 főhatóság helyett most 7 főhatóság lett a legfelsőbb gazda. A tematikát tanulmányozva azonban azt látjuk, és emlékezve is hiszünk benne, hogy fontos témakörök kölcsönös érdekű megvitatása a későbbiekben is hozott eredményeket.

Az ülészakok tárgykörei...

A tanács normális körülmények között évente 2-3 ülést tartott. A megtárgyalt témakörök sokfélék voltak. Többször kellett foglalkozni az irodalombeszerzés valutagondjaival, a szervezeti szabályzatokkal, a hálózati elv ügyével, a bérezéssel stb.

Az alábbiakban néhány jellegzetes problémakört sorolok fel a maga konkrét-ságában, zárójelbe helyezve a téma gondozójának nevét. 1963 Miskolc, NME: Az egyetemi könyvtárak szervezeti szabályzata (*Fényes Miklós-Tóth András*); 1964 Bp. BME: A vidék szakkönyvtári ellátásának megjavítása regionális könyvtárközi együttműködés szervezésével (*Csüry István*); 1966 Bp. MKKE: Az 1965. évi beszámolók és az 1966. évi munkatervek értékelése; 1974 Debrecen, KLTE: Az agrár felsőoktatási könyvtárak problémája (*Geday Gusztáv*); 1974 Pécs, PTE: Az egyetemi könyvtárak épület- és helyiségproblémái (*Hiller István*); 1975 Bp. Kult. Min.: Az egyetemi könyvtárakban folyó tudományos kutatómunka irányelvei (*Csüry István*); 1977 Bp. OSZK: *Havasi Zoltán-Zircz Péter* főigazgató-helyettesek tájékoztatója az OSZK jubileumáról (175 év) és szolgáltatásairól; 1982 Pécs, PMME: A szakreferensi rendszer a felsőoktatási könyvtárakban (*Wallshausen Gyula*); 1982 Bp. BME: Az egyetemi könyvtárak műszaki fejlesztésének kérdései (*Páris György*); 1983 Szeged, JATE: A szakirodalomkutatás oktatása (*Németh Zsófia*); 1983 Szeged, JATE: A számítástechnika alkalmazása a JATE könyvtárában (*Mader Béla*); 1985 Bp. ÁE.: Az egyetemi könyvtárak munkavédelmi helyzete (*Héberger Károly*).

Az egyetemi könyvtárak konferenciái

A tanács működésének mintegy 35 esztendőszak alatt két alkalommal, 1959-ben és 1975-ben az egyetemi könyvtárak országos tanácskozást rendeztek a könyvtárak helyzetéről. Mindkét konferencia szakmai anyagai nyomtatásban, önálló kötetben is napvilágra kerültek. A szegedi konferenciánál nem lehet fölfedezni a könyvtárigazgatói tanács szerepét, a rendező az Országos Könyvtárügyi Tanács és a Művelődési Minisztérium Könyvtárügyi Osztálya volt. A miskolci tanácskozás megrendezését viszont a tanács kezdeményezte 1974. október 16-án tartott pécsi ülésén, de a munkálatokba erőteljesen bekapcsolódott a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és a minisztériumi szakosztály is. A résztvevők arányában a két ülés nagy eltéréseket mutat: Szegeden 29 intézmény képviselőjében 84 fő gyűlt össze, Miskolcon 86 szervezetet 245 fő reprezentált. A szembetűnő különbség nagyobb része abból adódott, hogy 1975-ben a főiskolák is meghívást kaptak valamennyien, Szegeden pedig csak az egyetemi jellegű főiskolák küldöttei juthattak be a tanácskozásra. Mindkét konferenciára – korlátozott számban – oktatókat is meghívtak. Ami a két konferencia szakmai-tartalmi részét illeti, abban is feltűnő eltérés figyelhető meg. Szegeden e témakör az egyetem és a könyvtár viszonyára korlátozódott, vagyis belső ügyek megvitatására szorítkoztak. A főbb szempontok a következők voltak: az egyetem és könyvtára; az egyetem és a könyvtár viszonya, a tanszéki könyvtárak; az egyetemi könyvtári szervezet; a könyvtári hálózat. Több mint 30 év távlatából két következtetés adódik: a konferencia megerősítette a könyvtár helyét, szerepét az egyetemi szervezetben; és az 1956-os jogszabályok alapján megfogalmazta, hogy az egyetemen belül érvényesíteni kell a gyakorlatban is a könyvtári hálózat elvét, amely azután majdnem valamennyi egyetemen valóságos útra jutott. A miskolci konferencia a könyvtár feladatait kibővítette, kivitte az

egyetemen kívüli területre, miután *Kondor Istvánné*, akkori minisztériumi osztályvezető fő előadása az alábbi címhez kötődött: „Az egyetemi és főiskolai könyvtárak országos és regionális feladatai”. Nagy előrelépés volt ez, mert egyfelől elismerte, hogy a könyvtárak olyan fejlődési utat tettek meg, amely alkalmassá teszi őket országos és regionális feladatok vállalására is, ami azt is jelzi, hogy az egyetemi és főiskolai könyvtárak a hazai könyvtárügy szerkezetében meghatározó szerepet visznek. Természetesen itt sem szorultak vissza az egyetemen belüli feladatok, hiszen a miskolci *Kozák Imre* professzor előadása szorosan egyetemi feladatokkal foglalkozott, előadásának címe: „Az egyetemi oktató-, nevelő-, és kutatómunka és az egyetemi könyvtár”. Csakhogy, amíg Szegeden szervezeti kérdések töltötték meg tartalommal az előadások és a vitatkozó csoportok mondanivalóját, addig Miskolcon emelkedett szinten az volt a követelmény, hogy a könyvtáros társa, segítője, részese legyen a kutatásnak, és ez minőségi különbség a korábbiakhoz mérve.

Miskolcon fogalmazódott meg a javaslat a Főiskolai Könyvtárigazgatók Tanácsának megalakítására, amely 1976-ban megszerveződött, megkezdte működését.

Szót kell ejteni a harmadik konferenciáról is, amelyet „Számítástechnika az egyetemi könyvtárakban '92” címen 1991-ben rendeztek meg Miskolcon. Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának ebben nem lehetett szerepe, minthogy időközben megszűnt. A konferencia egyébként nem vette fel a 3. sorszámot, jelezvén a témakör szűkebb jellegét.

Személyes, szubjektív emlékek a szakmai mezsgyén

Huszonhét éves voltam, amikor kineveztek a miskolci egyetemi könyvtár élére. Komoly gond volt a könyvtárral, azért keresett az egyetem vezetése Budapestről szakképzett könyvtári vezetőt. Néhány hónap alatt egy 17 oldalas elemzést készítettem a könyvtár helyzetéről és a kibontakozás irányairól, szorosan illesztve a konkrét teendőket. Megkértem volt professzoromat, *Kovács Mátét*, az OKDT akkori elnökét, hogy az országos testület segítse hitelessé, programmá alakítani tervezetemet. Ő úgy intézkedett, hogy a feladat az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsa elé került, és Mátraival konzultálva kiküldtek Miskolcra egy 7 tagú szakértőbizottságot. Elnök: *Havasi Zoltán*, tagok: *Ladányi Antal*, *Kéki Béla*, *Móra László* (BME), *Miszti László* (MKKE), *Tóth András* (ELTE) és *Balázs Sándor* (OMKDK). Ők heten három napi munkával, 1961. november 28–30 között programmá gyúrták említett nyersanyagomat, és sínre került a könyvtár jövője. Ez volt az első találkozásom a tanáccsal, egy életre szólóan hasznát vettem segítségüknek. Arra azonban még másfél évet kellett várnom (és közben bizonyítanom), amíg maguk közé engedtek, amíg befogadtak.

Abban az időben, amikor még csak 7 igazgató tartozott a körbe, bárki, bármilyen gondot, nehezen megoldható kérdést előadhatott, és számíthatott baráti szavakra, hasznosítható javaslatokra, bensőséges segítőkészségre. Ebben a körben valóban épülni lehetett. A gondjaival küszködő vezető az ülés után elment ahhoz az igazgatóhoz, akitől a legértékesebb gondolatokat kapta, hogy azokat elmélyítse. Így aztán bővült a tudás is, tartós barátságok is szövődtek.

Magam nem szívesen beszélek személyes dolgokról, itt most mégis felemlíték néhány olyan kötődést, amely a szakmai segítségen túl, gazdagította életemet, tágította látószögemet, szilárdította tartásomat. Szívélyes barátság fűzött mindenekelőtt *Csúry István*hoz. Sűrűn találkoztunk, félnapos eszmecsereinken

a lét filozófiája volt a főkérdés, melyben egymás mellé került a szakma, az alkotómunka, az egyéni boldogulás és a magánélet megannyi gyötrelme. Mind-ebben példás szolidaritás kötött össze bennünket, amelyet csak Csúry halála szakíthatott félbe 1980-ban. Soha életemben nem volt keserűbb, kegyetlenebb feladatomban, mint róla gyászbeszédet mondani. Hasonló értékű barátságot kötött *Havasi Zoltán*hoz, aki különösen a vezetésben segített nagyon sokat „Benjámint” igazgató koromban, az 1960-as évek elején. Ez a barátság ma is eleven, éltető. Kitűnően együttgondolkodtunk és hasonlóan gyarapodtunk *Kováts Zoltánnal*, nyugdíjazásáig. Vele stratégiákat állítottunk föl, és együtt hordtuk haza külföldről az adaptálni való új, élvonalbeli ismeretanyagot. Azon kivételesen kevesek közé tartoztam, akik *Mátrai László*hoz is közel juthattak. Tanulhattam bölcsességéből, útbagazításából, szellemesen gunyoros rajtaütéseiből, jó értelemben vett fel-feltörő cinizmusából. Tudtam arról, hogy Havasi vadászni járt jókedvében a rektorral; Csúry képeket festett zord magányában; Mátrai vörösborot ivott jó- és rosszkedvében. *Tóth András* hithű kálvinista maradt minden időben, hányattatásai ellenére; *Kéki Béla* sokat aggódott Petrozsényben és Kolozsvárott hagyott szerettei sorsán. Örömmre szolgál ma is, hogy a Csúry örökébe lépett *Gomba Szabolcsnéval* és a *Kováts Zoltán* helyére avanszált *Dömötör Lajosnéval* jó barátság köt össze, szakmai és emberi értelemben, vagyis folytatódik a 25–30 évvel ezelőtt kialakult intézményközi vezetői segítségnyújtás. (Zárójelben sorolom fel a tanács volt elnökeket: *Mátrai László* 1955–1971, *Csúry István* 1972–1975, *Fényes Miklós* 1976–1983, *Walleshausen Gyula* 1983–1988, dr. *Hiller István* 1988–1991).

A jövőképről...

Belereménykedve az előttünk álló időbe, a kialakítandó prognózis felvázolásakor kiindulhatunk az eddig megélt tapasztalatakból, a megsejtett fejlődési irányokból, s vállalni szükséges országos mérvű szakmai haladás követelményeiből, intézményenként pedig gyakorta igenis valós tények számbavételéből és a realitásokhoz igazított fantáziából. Úgy vélem néhány alapvető gondolatkört világosan meg kell fogalmaznunk, ki kell mondanunk a közérthetőség és a kölcsönös kommunikáció érdekében. Először: szerves folyamatról kell tanúbizonyságot tennünk. Az egyetemi könyvtárak folyamatos tevékenysége legalább 1635, Pázmány nagyszombati egyetemalapító gesztusa óta, megszakítás nélkül zajlik, történelmi, politikai, gazdasági viharok, hullámhegyek és szakadékokig mélyült hullámvölgyek kíséretében. A jelenben is nehéz átalakulási időszakban vagyunk, amelyből győztesen kell kilábalnunk. Másodsor: változás a folyamatban, hogy autonóm egyetemek könyvtárai autonóm közösségbe szándékoznak tömörülni, elzárkózva a hatalmi parancsoktól. Harmadszor: változás továbbá, hogy a szervezet nyitott valamennyi egyetemi könyvtár számára, a gondolkodásban és a cselekvésben gazdagodás várható az egyházi könyvtárak kívánatos, szellemdús aktivizálódásától. E három axióma elfogadása esetén adottak a körülmények egy olyan irányú fejlődéshez, amelyben optimálisan egyesíthetjük erőnket egyetértésben kitűzött célok elérése érdekében oly módon, hogy valamennyi intézmény megőrizi egyedi arculatát és függetlenségét.

Ezen alapvető, önmagunkra tartozó kritériumok kinyilvánítása után, a tágabb környezetre figyelve, a következőkre lehet rátalálni. A közeli években valószínűleg a legtöbb egyetemen számottevően növekszik a hallgatók száma, fogadásuk, könyvtári ellátásuk próba elé állítja a könyvtárakat. Maga az egyetem, pénzügyi nehézségeinél fogva, amennyire képes lesz, *vállalkozó* egyetemmé

kényszerül alakulni, amely a könyvtártól mozgékony, szelektált, jól hasznosítható szolgáltatásokat vár pénzteremtő vállalkozásaihoz. Az egyetem külső környezete, sőt valószínűsíthetően az egész ország kifejleszti és működteti majd az ugyancsak mozgékony gazdaságot. Az állampolgárok sorsát illetően a társadalmi átrendeződések, az újabb és újabb próbatételek felnövelik majd az igényeket a humántudományok iránt. Bővülnek és előtérbe kerülnek olyan, az emberrel foglalkozó diszciplínák, mint a szociálpszichológia, a kulturális antropológia, a szociális antropológia. A vallástudományok reneszánsza jelenünké válik. Mindezek avatott hordozója az egyetem, az egyetemi hallgató, ennél fogva a jelzett területek információszükséglete igen jelentős részben az egyetemi könyvtárakban jelentkezik. A feladatsor átvezet az országos információs rendszer kiépítésének időszerűségéhez, és abban az egyetemi könyvtárak számottevő szerepvállalásához, mert a szerves evolúcióban felfejlődött igényeket csak országosan rendezett, hatékonyan működő hálózat képes eredményesen szolgálni.

Miközben stratégiai szárnyalásba visz a jövőbe vetett hit, tudatában kell lennünk, hogy a hétköznapiakon szinte kicsinyes gondokkal fogunk küzdeni. Keményen harcolni kell az állománygyarapítás pénzügyi eszközeiért, nem lesz elég székünk az olvasók leültetéséhez, nehezen találunk lelkiismeretes munkatársakat, türelemmel kell tanítanunk a felhasználókat az újabb információs technológiák kezelésére. Nem fűzöm tovább gondolataimat, mert így is behatoltam már az új kollégium kollektív kompetenciájába és az elnök szuverén jogkörébe.

Zsidai József

Egyetemi könyvtárigazgatók kollégiuma

Alapszabály

Tudatában annak a felelősségnek, amelyet az egyetemek, illetve universitások (a továbbiakban: egyetemek) kiszolgálásáért viselnek, s nem feledkezve meg azokról a hagyományokról sem, amelyek az egyetemi könyvtárakat a közszolgáltatásban álló intézmények rangjára emelték; a szakmai együttthaladásra törekvő igény szellemében, a könyvtárügy és a tudományos információs rendszer hatékonyságának fokozása, ezáltal az egyetemi könyvtárak társadalmi rangjának emelése céljából **az egyetemi könyvtárak vezetői elhatározzák, hogy megalkotják az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumát**, amelynek szervezetét és működésének rendjét az alábbiakban rögzítik:

1) Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma (a továbbiakban: Kollégium) autonóm szakmai tanácskozó és szakmai érdekvédelmi testület. Tagjai az egyetemi könyvtárak mindazon főigazgatói, igazgatói, akik a Kollégium alapszabályzatát elfogadják. Az egyetemi könyvtárak vezetőit (akadályoztatásuk esetén) helyetteseik szavazati joggal képviselik. 2) A Kollégium tanácskozásain véleményeket alkot és javaslatokat dolgoz ki: az egyetemi könyvtárak (könyvtárhálózatok) jogállását, helyzetét és tevékenységét, az egyetemi könyvtárak egymás közötti, valamint más könyvtárakkal, intézményekkel, hatóságokkal és fenntartókkal való kapcsolatát érintő elvi kérdésekben. Különös figyelemmel kíséri az egyetemi könyvtárakat érintő törvény- és jogszabályalkotást, az egyetemek statútumait; az előkészítő periódusban kialakítja álláspontját, a már hatályos jogszabályokkal kapcsolatban megteszi észrevételeit. Figyelemmel kíséri: a

könyvtáraknak az egyetemi szervezetbe való beilleszkedésével, az oktató- és kutatómunkában való részvételükkel, a szakmai nomenklatúrával, a besorolással és kinevezéssel, a könyvtárosi tevékenység anyagi, erkölcsi, hivatali és tudományos elismerésével kapcsolatos kérdéseket. 3) A Kollégium élén az elnök áll, akit a Kollégium választ titkos szavazással, egyszerű többséggel, három évi időtartamra. A Kollégium az elnöktől a megbízást indokolt esetben egyszerű többséggel visszavonhatja. 4) Az elnök feladata a Kollégium munkájának az alapszabály elveinek megfelelő szellemben folytatott irányítása és szervezése. Ennek keretében: megállapítja a Kollégium üléseinek napirendjét, helyét és idejét; a Kollégium álláspontját, illetve javaslatait a fenntartók, társintézmények, az illetékes hatóságok és egyéb szervek tudomására hozza, szorgalmazza érvényesítésüket, és szükség esetén tartalmukról tájékoztatja a sajtót; minden ülésen beszámol a korábbi határozatok megvalósítása érdekében tett lépésekről. 5) A Kollégiumot jogi és természetes személyek előtt az elnök képviseli. 6) A Kollégium működésével és az elnöki teendők ellátásával kapcsolatos titkársági (adminisztrációs, nyilvántartási stb.) feladatok elvégzéséről az elnök gondoskodik. A Kollégium iratanyagát és adattárát a lelépő elnök a hivatalba lépő új elnöknek adja át. 7) A Kollégium szükség szerint, de évente legalább két alkalommal ülésezik. Az ülést össze kell hívni minden olyan esetben, amikor azt az elnök szükségesnek ítéli, illetve a tagok egyharmadának – a témát is megjelölő – együttes kérésére. A Kollégium állásfoglalásait kétharmados szótöbbséggel hozza, különösen fontos esetekben konszenzussal. A szavazás módját a határozathozatal előtt a Kollégium egyszerű szótöbbséggel dönti el. 8) A Kollégium ülésén vendégként részt vehetnek, akiknek meghívását az elnök és tagság szükségesnek és hasznosnak ítéli. 9) A Kollégium alapszabálya akkor lép életbe, amikor a Kollégium megalapításának szándékát kinyilvánító tagok azt elfogadják.

Záradék

A Kollégium megalakulásáról és elfogadott alapszabályáról a Kollégium elnöke írásban tájékoztatja a kormányzat könyvtárüggyel foglalkozó illetékes tisztviselőit, az egyetemek rektorait és a könyvtári szakmai szervezeteket.

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának alapító tagjai:

Agrártudományi Egyetemek Központi Könyvtára (GATE); Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtára (ÁOTE); Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára (BKE); Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára (BME); Budapesti Református Theológiai Akadémia Török Pál Könyvtára; Debreceni Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára (DATE); Eötvös Loránd Tudományegyetem Központi Könyvtára (ELTE); Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtára (SEFE); Janus Pannonius Tudományegyetem Központi Könyvtára (JPTE); József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtára (JATE); Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem Központi Könyvtára (KÉE); Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára (KLTE); Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Könyvtára (LFZF); Magyar Iparművészeti Főiskola Könyvtára és Információs Központ (MIF); Magyar Képzőművészeti Főiskola Könyvtára (MKF); Magyar Testnevelési Egyetem Könyvtára (MTE); Miskolci Egyetem Központi Könyvtára (ME); Orvostovábbképző Egyetem Központi Könyvtára (OTE); Pannon Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtára (PATE); Pázmány Péter Római Katolikus Hittudományi Akadémia Könyvtára;

Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára (POTE); Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára (SOTE); Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára (SZOTE); Színház- és Filmművészeti Főiskola Könyvtára (SZFF); Veszprémi Egyetem Központi Könyvtára (VE); Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Tudományos Könyvtára (ZMKA).

Budapest, 1992. január hó 23.

Huszár Ernőné dr.

az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának elnöke

A Lyukasóra indulása

A tévébeli *Lyukasóra* – *Mészöly Dezső* népszerű műsora – már több mint egy éve vonzza mindig újra a képernyő elé a magyar költészet barátait, s gondolom, sok új barátot is szerzett már hét évszázad magyar verseinek. Most ugyanilyen címmel havi folyóirat is indult, október 1-jével. Nem a tévéadás írott másaként, bár a műsor és a lap – főleg hangulatában, szellemében – gyakorta össze-cseng. Az a természetesség, az a közvetlenség, az a személyesség, amely *Mészöly Dezső* csapatát jellemzi a tévében, az új laptól sem idegen, bár itt a „csapat” jóval nagyobb: beletartozik a Magyar Írókamara teljes tagsága, sőt azon felül is számosan.

A *Lyukasóra* ugyanis a Magyar Írókamara lapja. Ez a szervezet adja ki, s ez delegálta a három tagú szerkesztőbizottságot is, amelyben szerény személyem mellett *Gyurkovics Tibor* és *Mészöly Dezső* kapott helyet. A felelős szerkesztést *Varga Domokos* vállalta.

De még egy szót az Írókamaráról. Tagjai – ritka kivétellel – az Írószövetségnek is tagjai. Külön szervezetüket 1991-ben alakították meg, nem az Írószövetség ellenében, de nem is annak keretén belül. Úgy gondolták, hogy a maguk szűkebb körében, baráti társaságában jobban egymásra találhatnak. Nem alkotnak politikai

csoportosulást, még irodalompolitikai sem: a kölcsönös rokonszenv fűzi őket egybe, meg a művészi színvonal szigorú igénye.

Áll ez az induló lapra is, a *Lyukasóra*ra. Nem elegyedik sem politikába, sem világnézeti harcokba, sem irodalmi szekértáborok csatározásaiba. Nem rekeszt ki, nem átkoz ki senkit: az irodalmi értéket ismeri el egyedüli hiteles mértéknek. Igyekszik minél értékesebb írásokat – verseket, novellákat, tárcákat, karcolatokat, írói emlékezéseket és vallomásokat, fantáziajátékokat stb. – közölni, olyan műveket, amelyek a hasonlóan igényes olvasóknak is kedvesek. Ezért is kapta a találó alcímet: *olvasói lap*. Hiszen úgy akarja osztogatni az irodalmat, a szépet és a jót kinek-kinek, mint az éltető táplálékot, a mindennapi kenyeret. Különösen sok fiatal olvasóra számít, de az idősebbek közül is mindazokra, akik örömet tartanak állandó kapcsolatot az élő magyar irodalommal, annak jeles alkotóival.

Remélem, hogy a könyvtárak és könyvtárosok révén is gyorsan gyarapszik a *Lyukasóra* olvasóinak táborra. A Magyar Írókamara elnökeként és a lap szerkesztőbizottságának tagjaként előre is köszönöm szíves segítségüket.

Cseres Tibor

Az OSZK online olvasói katalógusa

Az Országos Széchényi Könyvtárban 1992. szeptember elsejétől az olvasók a könyvtár legfrissebb szerzeményeiről már számítógépes katalógusban tájékozódhatnak. A katalógus kezelőrendszere – a fogalmazás némi leegyszerűsítésével – a DOBIS/LIBIS.

DOBIS/LIBIS. A DOBIS/LIBIS a Dortmundi Egyetemen és a Leuveni Egyetemen IBM központi számítógépre kifejlesztett integrált könyvtári programrendszer. A DOBIS/LIBIS-t jelenleg az IBM forgalmazza. 1992. szeptemberében a világ 31 országában 204 felhasználója volt. A felhasználók között legnagyobb számban az egyetemi könyvtárak szerepelnek, de megtalálhatók más intézmények is: akadémiai könyvtárak, közművelődési könyvtárak, dokumentációs központok, vállalatok, bankok, múzeumok és három nemzeti könyvtár. A DOBIS/LIBIS a világ 20 legnépszerűbb integrált könyvtári rendszere között foglal helyet.

A DOBIS/LIBIS integrált online rendszer, mert minden könyvtári folyamatot gépesít, és minden változtatás azonnal hozzáférhető valamennyi felhasználó számára. A DOBIS/LIBIS maximum 65 ezer könyvtár állományát képes kezelni oly módon, hogy bizonyos adatok közösek minden, a rendszer által kezelt könyvtár számára, más adatok viszont a tagkönyvtárak saját igényeit elégítik ki.

Online olvasói katalógus. Az online olvasói katalógus a hagyományos cédulakatalógus számítógépesített változata. Az Országos Széchényi Könyvtárban jelenleg 6 darab terminál található a katalógustérben elhelyezve. A terminálok személyi számí-

tógépek, melyeket egy helyi hálózat fűz össze. Ez a hálózat kapcsolódik a központi számítógéphez.

Mit nyújt az online olvasói katalógus? Elsősorban gyorsaságot: egy mű leírása pillanatában rendelkezésére áll az olvasónak. Ki ne tudná, hogy mennyi idő telt el könyvtárunkban, de más nagy könyvtárakban is, a leírástól a cédula katalógusba kerüléséig? Ez az idő most a másodpercek töredékére zsugorodott. Sőt már a teljes leírás elkészülte előtt bepillanthatunk annak részleteibe: a szerző neve például a teljes leírás befejeződése előtt megjelenik a névindexben. (Ezen túlmenően az Országos Széchényi Könyvtár online olvasói katalógusának használói még arról is tájékoztatást fognak kapni, hogy mely könyvek állnak megrendelés alatt!)

Milyen szempontok szerint kereshetünk az online olvasói katalógusban? A feldolgozott művek kereshetők: nevek, címek, kiadók, osztályozási jelzetek (ETO), tárgyszavak (földrajzi név, Intermac kód), ISBN/ISSN számok, egyéb azonosítók (pl. nyelvkód), példányazonosítók alapján.

A felsoroltak egy-egy indexet jelentenek az online olvasói katalógusban. Az indexek nagyrésze permutált index, tehát például a címek esetében, nemcsak a címre, mint egészre, hanem annak minden szavára is kereshetünk. (Kivételt képeznek a tiltott szavak és indextéltípusonként eltérően bizonyos almezőkben előforduló adatok.) A legtöbb esetben az indexek utalókat is tartalmaznak, melyeket az online olvasói katalógus kezelő szoftvere automatikusan felold.

Az Egyes indexek néhány jellemzője

Névindex. A név indexben kereshetünk a szerzői főtételekre, a különféle melléktételekre és a tárgyi melléktételekre is, ahogy azt a cédulakatalógusban megszoktuk. Az index permutált az összetett nevek, testületi nevek és rendezvénynevek esetében. Nem kereshetünk az egyéb és a kiegészítő adatelemekre. (Természetesen a keresztnevekre sem.)

Cím index. Mindenféle címtípus (főcím, egységesített cím, párhuzamos cím, kötetcím, tanulmánycím stb.) minden egyes szavára kereshetünk. Kivétel az egyéb címadat és a kiegészítő adatok, mert ezek az adatok olyan almezőkben foglalnak helyet, melyeknek a permutálását leiltottuk. A felsorolásból kiderül, hogy analitikusan is feltárjuk a gyűjteményes köteteket és így az Országos Széchényi Könyvtár online olvasói katalógusában az egyes tanulmányok adataira is lehet keresni.

Kiadói index. Ez az indexünk nem

permutált. A kiadók neve alapján lehet benne keresni. A tükröztetés elvének megfelelően a kiadók úgy és annyiféleképpen fordulnak elő, ahányféle néven, ahányféle megjelenési hellyel és más kiadókkal való kombinációban jelennek meg a kiadványokban.

Osztályozási jelzett index. Az Országos Széchényi Könyvtárban ETO jelzeteket használnak. Ez az index is permutált. Kereshetünk a főablázati számokra, a viszonyítások minden elemére, valamint a közös és korlátozottan közös elosztásokra egyaránt. Az ETO jelzetek úgy kerülnek bevitelre, hogy a kiterjesztések minden egyes eleme kereshető legyen. Az indexnek a DOBIS/LIBIS világban egyedülálló további sajátossága, hogy tartalmaz egy idexen belüli rejtett indexet is: az ETO jelzetek természetes nyelvű megfogalmazására is keresni lehet benne. Ez a tulajdonsága különösen azok számára hasznos, akik nem ismerik az ETO jelzeteket, mert e révén eljuthatnak a megfelelő jelzethez, a jelzet alapján pedig az adott tárgykörbe tartozó dokumentumokhoz.

Tárgyszó index. A tárgyszó index permutált. Az Országos Széchényi Könyvtár – egyelőre – nem alkalmaz tárgyszavakat a tartalmi feltáráshoz. Ebben az indexben található a leíró katalógus tárgyi melléktételeiként felvett földrajzi nevek. A tárgyszó indexbe kerültek elhelyezésre továbbá a MARC rekordokban szereplő Inter-marc kódok, melyek durva tárgyköri csoportosításban teszik visszakereshetővé az anyagot.

ISBN/ISSN számok indexe. Ez az index nem permutált. ISBN és ISSN számok alapján kereshetünk benne. A számok egyes csoportjait kötőjel választja el egymástól, melyeket a keresőkérdésben is meg kell adni. A számokat nem kereshető terjesztési adatok egészítik ki.

Egyéb azonosítók indexe. Ebben az indexben tároljuk a leírt dokumentu-

mok nyelvére vonatkozó adatokat, amennyiben a dokumentum nyelve részben vagy egészben nem magyar. Az index permutált: többnyelvű művek bármely nyelv alapján visszakereshetők. A nyelvkódokat a „Nyelv” prefix előzi meg. A prefixre azért van szükség, mert a feldolgozott dokumentumok körének bővülésével más jellemzők jó elkülönítésére ez volt a legegyszerűbb mód.

Raktári jelzett index. Nem permutált. Erre az indexre csak akkor van szükség, amikor az olvasó a könyv birtokában kíváncsi annak részletes példányadataira, illetve leírására. Ekkor a raktári jelzet alapján gyorsabban jut el a megfelelő információkhoz, mint a többi index alapján.

Példányszámazonosítók indexe. Nem permutált. A könyvtár minden egyes fizikai példánya egyedi azonosítóval rendelkezik a DOBIS/LIBIS-ben. A példányszámazonosító alapján való keresésnek ugyanaz a funkciója, mint a raktári jelzet alapján való keresésnek. Jóllehet ez az index természetesen sokkal inkább a könyvtárosok, mint az olvasók érdekeit szolgálja. A DOBIS/LIBIS-ben egyetlen leírás alapján automatikusan és azonnal mindenki által hozzáférhetően előáll a visszakeresési pontok fent vázolt sokfélesége.

Mit tartalmaz az Országos Széchényi Könyvtár online olvasói katalógusa? Az adatbázis pillanatnyilag az 1991 novemberétől a könyvtárhoz kötelesepéldányként beérkezett – és időközben feldolgozott – a Magyar nemzeti bibliográfia gyűjtőkörébe tartozó könyvek leírásait foglalja magában. Ez az az adatállomány, amelyben az olvasók kereshetnek és ezekhez az adatokhoz most csak és kizárólag az online olvasói katalógusban férhetnek hozzá.

Az Országos Széchényi Könyvtár online olvasói katalógusának elérése a nyilvános csomagkapcsolt hálózaton keresztül. A könyvtárat látogatók számára korlátozás nélkül rendelkezésre

áll az online olvasói katalógus. Ezen kívül rendelkezésre áll mindazoknak, igaz még csak kísérleti jelleggel, akik csatlakozni tudnak a nyilvános csomagkapcsolt hálózathoz. Az online olvasói katalógus lekérdezésének feltétele, hogy a külső felhasználóknak rendelkezniük kell a 3270 terminál emulátor programmal, melyet az IIF Irodától lehet beszerezni. Ezen kívül kérni kell egy azonosítót az Országos Széchényi Könyvtár központi számítógépének használatához. Azonosítót a jelen ismertetés szerzőjétől lehet kérni. Az azonosítóval együtt az érdeklődők megkapják az online olvasói katalógus felhívásának részletes leírását is.

Horvát Ádám
adatbázis adminisztrátor

Országos Széchényi Könyvtár
Fejlesztési osztály Budapest 1827.
Elektronikus Pf.: 334
Telefon: (i) 175-7533/655
Fax: (i) 202-0804
Telex: 224226

Olvasási kultúra és nemzeti azonosságtudat

Könyvtároskonferencia Székelyudvarhelyen

1991 tavaszán az OSZK olvasáskutatói munkaközössége, a helyi pedagógusok, könyvtárosok közreműködésével, felmérést végzett a Székelyföld, Nyugat-Szlovákia és – kontrollként – Magyarország egy-egy körzetében, az olvasási szokásoknak s rajtuk keresztül a nemzeti kultúrához való tartozás erejének és tudatosságának vizsgálatára. 1100 személyt kérdeztek meg, háromféle csoportot, felnőtteket, pedagógusjelölteket és középiskolásokat.

Az eredmények összegzésére a fenti címmel rendezett konferenciát 1992. április 24-én a székelyudvarhelyi Benedek Elek Tanítóképző, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete olvasószolgálati szekciójával együttesen. (A konferenciát a Tamási Áron Liceum díszterme fogadta be.) A mintegy 100 erdélyi könyvtároson és pedagóguson kívül (hála *Kocsis Istvánnak* és az olvasószolgálati szekció más buzgó munkatársainak) egy autóbusznyi hazai könyvtáros is meghallgatta a négy előadót, illetve részt vett a vitában.

Lőrincz Judit a három pedagógusképző intézményben végzett felmérés eredményeit ismertette. Megállapította, hogy a megkérdezett 97 udvarhelyi tanítójelölt jóval többet olvas (6 hónap alatt átlag majdnem 10 könyvet), mint a nyitrai tanárjelöltek, illetve a jászberényi tanítóképző főiskola hallgatói (az ő átlaguk 7 könyv körül van). Tartalmilag is más jellegűek az olvasmányaik, közel 1/4-üket teszik ki a 19. századi romantikus vagy klasszikus realista művek, kivált Jókai és Mikszáth regényei (ez az arány Nyitrán 13%, Jászberényben 7%). Ezt az önmagában pozitív jelenséget azonban az is magyarázza, hogy ők inkább csak szépirodalmat olvasnak (90%), szemben a nyitrai 83 és a jászberényi 75%-kal), s a lektúrból is ők fogyasztanak legtöbbit (olvasmányaik 40%-a ez utóbbi kategóriába tartozik, Nyitrán 1/3, Jászberényben 1/5 ez az arány), természetesen ugyanazt a Kenneth-t, Cookot, akiket a hazai és a csallóközi ifjúságra is rászabadított a magyar könyvkiadás. Modern irodalmat viszont alig olvasnak, csak 2%-ban (ehhez nyilván kevésbé jutnak hozzá); a nyitraiak olvasmányai között 15%-ot tesz ki Esterházy, Konrád, Kafka, Hrabal, Camus stb., a jászberényi listán pedig 22%-ot Bereményi, Bulgakov, Salinger, Semprun és társaik. – Alig (3,8%) olvassák román szerzők műveit az udvarhelyiek, szlovákokét (2,4%) a nyitraiak, az amerikai irodalom viszont 14, illetve 20%-ban szerepel olvasmányaik között.

Szabó Ferenc a fenti adatok személyi hátterére hívta fel a figyelmet. Az eltérések egyik magyarázata, hogy a Székelyföldön 17–18, Szlovákiában 19–21, Magyarországon 20–22 éves pedagógusjelölteket vizsgáltak. Különbözik a három csoport családi háttere is: az udvarhelyiek szülei között sokkal nagyobb a felsőfokú (s főleg egyetemi) végzettségük aránya. Nagyobb itt a pedagóguspálya becsülete – bár itt is majdnem csupa lány szerepelt a vizsgálatban (csak Nyitrán került 16 fiú a 90 megkérdezett közé). A két nemzetiségi intézet növendékeinek 3/4-e határozottan pedagógiai pályára készül, a jászberényieknek csak 51%-a tart ki még mindig eredeti szándéka mellett, a többi bizonytalanává vált, vagy már (11%) tudja, hogy lehetőleg más pályán helyezkedik majd el.

Nagy Attila „Olvasási szokások és nemzeti azonosságtudat” címmel egy másik minta több szempontú vizsgálatát ismertette. A három ország három városában (Hatvan, Dunaszerdahely, Székelyudvarhely) 100-100 középiskolás olvasási szokásait, szabadidős tevékenységeit és nemzeti azonosságtudatára valló nézeteit (miért büszke magyarságára? mit jelent számára a magyarság? hogyan látja a magyarság jövőjét?) firtatták. Az olvasmányok elemzése hasonló képet, hasonló különbségeket mutat, mint a pedagógusjelöltek esetében; főként a székelyföldieket vonzza a magyar történelmet bemutató irodalom, az utolsó 6 hónap alatt olvasmányaik között azonban a lektúr mindhárom csoportban túlsúlyba kerül a „kedvenc” írók könyveivel szemben, sőt a dunaszerdahelyiek olvasmányainak több mint a fele lektúr. Udvarhelyen a rádió, tévé és a diszko sokkal kevesebbet köt le a középiskolások szabad idejéből, mint a másik két városban, népszerűbb volt viszont az olvasás, a videó és a színház. – A két „nemzetiségi” magyar városban szinte minden diák büszke magyar nyelvére, irodalmára, Hatvanban csak 35%-uk; a magyar sportolók viszont Hatvanban 41, Szerdahelyen 22, Udvarhelyen 2%-uk büszkességének forrásai; a feltalálókat, tudósokat is a hatvaniak tartják inkább számon (a Székelyföldre nehezebben jutnak el az információk). „Magyarnak lenni” a nemzetiségiek számára természetesen nagyobb érzelmi telítettséget és felelősségtudatot jelent, de a magyar iránt is bennük erősebb a bizalom.

Gereben Ferenc „Az olvasási érdeklődés változásai időben és térben” címmel bemutatta, mennyire hasonlítanak a három ország magyarságának jelenlegi olvasmányai között észlelt eltérések azokhoz az időbeli változásokhoz, amelyekről az utolsó 50 év magyarországi felmérései tanúskodnak. Az erdélyiek mai „konzervativizmusa” megfelel a Magyarországon 1964-ben felmért állapotnak, amikor itt is a magyar klasszikusok (s kivált Jókai) voltak a legnépszerűbbek, de a külföldi klasszikus írók (Hugo, Tolsztoj, Zola, Balzac) is nagy becsben állottak. 1978-ban már előtérbe kerültek a hazai (Szilvási, Berkesi) és külföldi lektúrgyárosok, napjainkban pedig a szépirodalmi olvasmányoknak több mint a fele már kizárólag a könnyű szórakozást szolgálja. Mégsem beszélhetünk – irodalmi érték szempontjából – *folyamatosan* hanyatló görbéről. A 40-es évek második felében, ugyanis, a mai helyzethez hasonlóan, szintén az akkori bestseller (Mitchell, Baum) kötötte le az olvasók érdeklődését. Az értékes irodalomnak s ezen belül különösen a múlt század magyar klasszikusainak a vonzereje feltehetőleg 1956 bukásának hatására nőtt meg; az elnyomással szemben a szellemi minőségben, a nemzeti hagyományokban kereste erejét, öntudatát az olvasóközönség. – Az udvarhelyiek irodalmi ízlése egyébként összhangban áll egész értékviláguk konzervativizmusával. Ők a legvallásosabbak a három vizsgált csoport közül; a hatvaniak „pragmatikus” értékrendjéhez (a technikai szakértelem, a takarékoság stb. előtérbe állításához) képest őket a „tradicionális” értékek (a munka, a beilleszkedés a rendbe) tisztelete jellemzi.

A hozzászólásokban szó esett többek között arról, hogy az elmúlt évtizedekben olvasáskutatóink nem figyeltek eléggé a múlt századi klasszikusainkban rejlő értékekre, s hajlamosak voltak arra, hogy (például) Fejes Endre olvasásával szemben elavultnak tekintsék a Jókai-kedvelést. – Másrészt erdélyi könyvtárosok hangsúlyozták, hogy bármilyen érték a szépirodalmi érdeklődés, igen nagy baj, hogy ismeretterjesztő irodalmat alig olvasnak a székelyföldi fiatalok. Persze azért nem olvasnak, mert nincs mit; magyar nyelvű ismeretterjesztő irodalomhoz nagyon nehéz hozzájutni. (Érdekes, hogy az aluljáró-irodalom viszont nem ismer határokat.) Sürgős segítségre van szükségük e téren. – A konferenciának egyébként az is egyik célja volt, hogy összehozza az erdélyi és a hazai könyvtárosokat, lehetőséget teremtsen arra, hogy egy-egy hazai könyvtár

közvetlen kapcsolatot teremtsen egy erdélyivel, s lehetőségei szerint támogassa könyvek küldésével.

E sorok írója mélabúsan jegyzi meg a fentiekhez: az, hogy az erdélyi fiatalok jobban szeretik Jókait, Mikszáthot, mint a hazaiak, valószínűleg nem csak tartalmi kérdés, hanem (amiről a konferencián nem esett szó) *nyelvi* is. Ők még tudnak magyarul; attól, hogy hivatalban, utcán, iskolában gyakran beszélnek románul, még megőrzik anyanyelvük gazdagságát, dallamát, színeit. Majd ha egyszer megvalósul az a vágyuk, hogy ők is nézhessék órákhosszat a magyar tévét, ha elárasztja fülüket az a fajta magyar beszéd, amit idehaza produkálunk mi (a politikai szcéna szereplői pártállásra való tekintet nélkül, tudományos és művészeti közéletünk képviselői, a tömegkommunikációs „személyiségek” meg a magamfajta közemberek) – akkor még megérthetjük, hogy már nekik is „nehéz” és „unalmas” lesz múlt századi klasszikus irodalmunk, mert fásasztja őket Jókai és Mikszáth bonyolult harmóniájú és mégis annyira természetes mondatszerkesztése, nem értik szókincsét (nemcsak a latin, hanem a magyar szavak miatt sem), s megkönnyebbülten menekülnek előlük a lektűrök suta tömondataihoz, a gyilkosság és a közöszlészés oly kis sugarú körben forgó terminológiájához.

Egyelőre azért még maradjunk a mostani és a múltbeli székelyeknél. Összesen két napos udvarhelyi tartózkodásunk (23-án éjjélkor értünk oda, 26-án hajnalban indultunk vissza) a konferencián kívül is rengeteg élményt nyújtott; csak néhányat emelek ki közülük.

A múlt emléke a tanítóképzőben a Kollégiumi Könyvtár, a képző elődintézményének, az 1927-ben megszűnt udvarhelyi Református Kollégiumnak a (más intézmények beleolvadt gyűjteményeivel együtt) 75 000 kötetes műemlékkönyvtára. A gazdag állomány – amelynek számítógépes feltárására most készül *Róth András* kollégánk – jelentős részben könyvgyűjtő arisztokraták, tudósok, tanárok hagyatékaiból állott össze, ezek a gyűjtemények ma is külön-külön sorakoznak a polcokon; egy pillantást vethettünk pl. Gyulai Klára könyvtárára, amelyről nemrég olvashattunk a *Könyvtárosban*.

Földutakon dőcögve három középkori, freskókkal díszített, kazettás mennyezetű falusi templomot látogattunk végig a környéken. A freskókat meg a táblák színeit jócskán kifakította s egyre tovább fakítja (fényszűrő ablaküvegek híján) a napfény, sőt a székelydályai freskó szemünk láttára pusztul; mállik a vakolat a nedvességtől. A székelyderzsi templomerőd viszont ma is betölti a falu éléskamrájának funkcióját is: a magas kőfalon belül hűvös, szellős kamrák őrzik a helybeli családok gabonáját, húskészletét. A bögözi templom hatalmas freskóinak feltárását már a századfordulón megkezdték a pesti műemlékvédelmi illetékesek, de utolsó traktusokról csak mostanában kaparta le a meszet több évi szakszerű munkával a nagytiszteletű úr (mivelhogy puritán református őseink annak idején mind lemeszelték vagy be is vakolták ezeket a freskókat).

Templomnézökből visszatérve választhattunk: annak két megszállott szociográfusnak az előadására megyünk-e, akik már jó évtizede járják a környék sorvadó (csökkenő, öregedő lakosságú) falvait és diasorozatokat készítenek az egyes tájegységekről) most épp a Küsmöd völgye volt soron), vagy kórushangversenyre. – Eljutottunk a múzeumba is, s egyebek között láttuk a magvát annak a gyűjteménynek is, amelyet egész Erdély magyar iskolatörténetét bemutató részleggé akarnak fejleszteni. – Kaptunk néhány számot az *Ablak* című negyedévi

folyóiratból, amely a „Nemzeti kisebbségek magyar nyelvű lapja” alcímet viseli; a kezembe került két szám egyike a kárpátaljai, a másik a burgenlandi, illetve ausztriai-magyarországi múltját és jelenét mutatja be, az ottani magyar írók, közéleti szereplők írásaival. (A következő számok tervezett témái: szlovákiai magyarok; hollandiai frízek; magyarországi románok.)

Vendéglátóink tehát, ebben a nem egészen 50 000 lakosú székely városban, egész Erdélyre szóló, sőt azon túlmutató feladatokat is vállalnak. Erejüket igencsak meghaladó feladatokat. De alighanem nekik van igazuk: válságos helyzetben csak úgy maradhat meg egy közösség, ha erejét meghaladó feladatokat is hajlandó vállalni. Ebben mi is tanulhatnánk tőlük idehaza, elvgre a mi helyzetünk se kimondottan stabil.

S hogy segíthetünk is nekik, azt nemcsak a busszal vitt hivatalos könyvszállítmány átadásakor meg az egyéni kapcsolatoknak, a további konkrét támogatás lehetőségeinek keresése közben éreztük. Egyébről is van szó. Az a „hagyományos” vendégszereteten is túlmenő öröm és kedvesség, amellyel házigazdáink az első perctől kezdve körülvettek bennünket, azt éreztette: nagyon sokat jelentett számukra, hogy részt vehettek egy ilyen, három ország magyarságát érintő *közös* kutatómunkában. A munkafeltételek javítását célzó konkrét támogatásnál sem csekélyebb segítséget jelent nekik a közös szakmai munka, feladat, vállalkozás; erre szolgált kiváló például ez a konferencia.

Kövendi Dénes

Könyvtáros szemmel a 44. Frankfurti Könyvvásáron

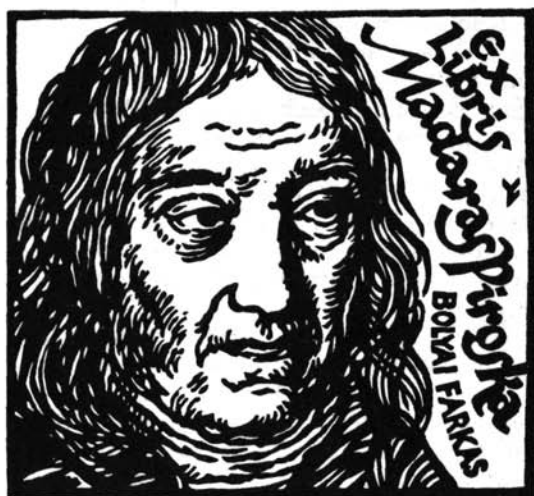
1992. október 2-án hajnalban indult el 35 „könyves” szakember (irodalomtörténész, könyvtáros, könyvkiadó és -terjesztő, nyomdász) egy bérelt autóbusszon az OMIKK szervezte tanulmányútra, hogy részt vegyen az idén szeptember 30. és október 5. között megrendezett nemzetközi könyvvásáron. (A tervek szerint csoportunk az utolsó két napon lehetett részese a szaktársainak.)

Az ezer kilométeres utat két nap alatt tette meg a busz, s útközben lehetőség nyílt (hacsak futólag is, egy majdankori visszatérés reményében) Passau, Regensburg és Nürnberg megtekintésére is.

A tanulmányút résztvevői Darmstadt-Eberstadtban, mintegy 50 kilométerre Frankfurttól délre szálltak meg, s vasárnap reggel, a 9 órakor nyitó vásár főbejáratánál közelítették meg úticéljukat.

Az 1949 óta ismét megrendezett őszi vásáron az idén 103 országból 8236 kiállító jelent meg a rendelkezésükre bocsátott 3., 4., 5., 6. és 7. csarnokban, ahol több emeleten számtalan betűvel jelölt „utcá”-ban bolyonghatott a látogató, ha nem rendelkezett a vaskos útmutatóval, vagy ha nem tájékozódott a minden szinten működő információs pultoknál. (Bár az idén százezerrel kevesebb látogatót regisztráltak, mint tavaly, a kétszáznegyvenhatezer érdeklődő igen jelentősnek számít még mindig.)

Mint megtudtuk, az ideai esztendő újdonsága volt a 3. csarnok földszintjén elhelyezett Ost-West-Zentrum, ahol elsősorban a volt szocialista országok kiállítói kaptak helyet (mellettük a svájci és az osztrák kiadók is megtalálhatók voltak, nemkülönben a müncheni, szlavisztikai kiadványairól is jól ismert Sagner-cég). Ugyanitt számos beszélgetés, előadás is elhangzott. (Minderre még

megérkezésünk előtt került sor.) Az idei vásár eseményeiről egyébként a *Börsenblatt für den Deutschen Buchhandel* 81. száma, a *Messeberichtsheft* adott összefoglaló értékelést.

A 3. csarnok első emeletén kaptak helyet a skandináv országok kiállítói, amelyek legalább oly ritkán láthatók számunkra, mint az indiai vagy kínai könyvkiadók, amelyek ugyanezen a szinten voltak elhelyezve. (A könyvtáros számára elsősorban a zsákmányolható katalógusok nagy száma jelentett kihívást – a látottak befogadása mellett.)

A 4. csarnokban zömmel külföldi kiállítók voltak, melyek közül a legnagyobbak szinte az egész emeletet betöltötték, így pl. az USA vagy Franciaország. Számomra elsősorban a kisebb, kevésbé ismert területek voltak érdekesek, így Spanyolország, Portugália, Brazília kiadói és terjesztői érdekeltek, de felkerestem a vásár központi témáját adó Mexikó „stand”-ját is. A katalán könyvkiadók külön tájékoztató-ponttal is rendelkeztek, ahol készségesen adtak felvilágosítást és katalógusokat. (Valamennyi kiállítónál érdemes volt német nyelven érdeklődni, mert ez ott társalgási nyelvnek számított; sikertelenség esetén az angol maradéktalanul boldogulni lehetett.)

A nagy kiállítóktól – így elsősorban az 5. csarnokban lévő németektől kissé elijesztett a hatalmas tömeg: vásárnap lévén a „civil” látogatók szép számmal érkeztek folyamatosan, főleg a fiatalok, így aztán a 6. csarnok 3. emeletén lévő Könyvtáros és Dokumentátor Központ (Zentrum für Bibliothekare und Dokumentare) felkeresésére indultam, ahol remek kiállítás fogadta a szakmabelieket. (Ezen a szinten helyezték el a könyvkereskedők számára tervezett üzlethelyiségberendezéseket és a kifejlesztett számítógépes rendszereket is.)

Míndjárt a központ bejáratánál információs anyagokkal és a könyvkiállítás anyagát tartalmazó katalógussal látták el a könyvtárosokat, mindezt vászontarisznyaiba csomagolva. A különböző könyvtári rendszereket bemutató kiállítók közül a már nálunk is ismert Ex Libris cég két munkatársával folytattam eszmecsere-t, akik az ALEPH továbbfejlesztett 3.2-es verzióját mutatták be. A friss könyvtári szakirodalom mellett a müncheni Saur kiadó CD-ROM-on publikált Internationale Künstlerdatenbankja volt figyelemreméltó számomra.

Mivel alaposan eltelt az idő, úgy határoztam, leszálok az alsóbb régiókba, és

a nagy tömeg ellenére a német kiadókat veszem szemügyre elsősorban. Az óriási választékból – a vásáron 350 000 címet mutattak be összesen, s ebből 100 000 cím újdonság volt – csak néhányat említek: kapcsolódva az előbbi kiadványhoz a Deutscher Taschenbuchverlag (dtv) 25 kötetes paperback művészeti kézikönyve, az Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler volt a legimponálóbb (mint otthon kiderült, az év „slágere” lett Németországban a „Thieme-Becker-Vollmer”); kuriózumként a Bertelsmann-pavilon kisméretű, többnyelvű elektronikus szótárai és az elektronikus játékokra emlékeztető, kisméretű kompakt kislexikona említhető meg elsősorban. (Látható volt a Bertelsmann Lexico-disc is, amely a tizenöt kötetes kézikönyvet CD-ROM-on tartalmazza – mindössze 2750 márkáért.)

Általában véve elmondhatjuk, hogy a kiállított könyvek a nemzeti kultúra legjavát igyekeztek bemutatni, figyelembe véve a nemzetközi érdeklődést (az eladhatóságot) is.

A látogatás második s a kiállítás zárónapján már kilenc órakor átléptük a bejáratot, egy kicsit a „most vagy soha” érzésével, hiszen 14 órakor hivatalosan is bezárta kapuit a vásár. (A zárás jelei – sajnos – már ekkor is láthatók voltak, hiszen a kisebb kiállítók már ki sem nyitottak, nagyon sokan pedig már csomagolták el könyveiket, szóróanyagaikat.)

A tervnek megfelelően a 4. csarnokban a franciák egy-egy kiállítóját néztem meg. A Promodisnál örömmel láttam, hogy megjelent a Historie des bibliothèques françaises negyedik, befejező kötete (de nem éltem a kedvezményes megrendelés lehetőségével).

Örömmel fedeztem fel a kanadai egyetemi kiadókat is, nem messze innen. Mind a montreali, mind a québeci kiadványokat érdemes volt szemügyre venni. Rögtön mellettük a brazil könyvkiadók egyesülésének bőséges választéka vonzotta a szemet. (A nagyobbak, mint például a Verbo, külön állítottak ki.)

Már majdnem deit harangoztak, amikor az angol Whitaker emblémáját pillantottam meg a közelben: mivel jól ismert piros kötetek helyett ők is a CD-ROM-jukat mutatták be, érdemesnek tűnt megismerkedni vele. A jelenlevő hölgyek egyike, mint kiderült, a menedzser, készségesen állt rendelkezésemre mind a visszakeresés, mind az általános tájékoztatás terén. (Külön felhívta a figyelmet arra, hogy ez évtől kezdve egyetlen lemezen adják közre az év friss angol könyvanyagát, mindössze 240 fontért.)

Már igencsak közel a zárás időpontjához szomorúan kellett tudomásul vennem, hogy sem a nagyobb (USA, Nagy-Britannia), sem a kisebb (pl. a dél-amerikai országok) kiállítói sem jöhetnek már számításba, idő hiányában, így aztán a kijárat felé indultam a csarnokok első emeletét összekötő mozgójárdán.

Itt kell néhány technikai kérdésről is beszámolnom. Az első emeletet összekötő fedett mozgójárdák mellett az egyes szinteket mindkét irányban mozgólépcsők kötik össze. A bejáratok mellett büféket helyeztek el, ahol a látogató frissítót, édességet, kávét, szendvicset vásárolhatott. A nagyobb csarnokban középtájt kis éttermeket állítottak fel, ahol ki-ki ülve vagy állva fogyasztotta el ebédjét, anélkül, hogy túl messzire kellett volna mennie a munkahelyétől. (Valamivel drágább volt minden, mint kint a városban, de nem túlzottan.) A csarnokok előterében akadt hely a pihenésre, de itt is voltak éttermek, kávéházak. Vásárolhattunk újságot, képeslapokat, ajándéktárgyakat is minden mennyiségben. A tájékoztató táblák, feliratok, irányjelzők és a már említett információs pultok segítségével minden gyorsan megtalálható volt. (A főbejáratnál – Halle 1.1. – mindenki díjtalanul juthatott hozzá a kiállítás részletes alaprajzához, amelynek segítségével el sem lehetett tévedni.)

Milyen tanulságokkal, tapasztalatokkal szolgált a könyvvásár ezen kívül?

Elsősorban azzal, hogy a szűk másfél nap alatt csak benyomásokat lehet szerezni a könyvvásáron; több napra van szükség. Emellett előzetes tájékozódás és tervezés nélkül nem igazán érdemes nekivágni a kiállításnak, még egy könyvtárosnak sem; célszerű a látogatást a vásár kezdetére időzíteni.

Óriási mennyiségű prospektusra lehet szert tenni igen rövid idő alatt, csak győzze aztán az ember cipelni közben, nem is szólva azokról a személyes kapcsolatokról, amelyek itt egy-egy kiadó vagy terjesztő képviselőjénél alakíthatók ki. (A későbbiekben is kellemesebb egy eleven személlyel, mint egy névvel levelezni.) Nem igazán ad teljes képet a vásár a világ teljes könyvtermeléséről, s ha adna is, képtelenség volna áttekinteni, viszont igen alkalmas a jelentősebb szakkiadókkal való kapcsolatteremtésre.

Lenyűgöző valóban – bár néha kellemetlen a „szegény rokon” szerepében mutatkozni –, hogy Frankfurtban tényleg *mindenki* ott van, aki a könyvkiadásban számít vagy számítani kíván. Nyilvánvaló az is, hogy a nyelve(ke)t tudó könyvtárosok továbbképzésekkel és tanulmányutakkal felérő tapasztalatokat szerezhetnek a vásáron, tehát a jövőben is fontos a részvételünk.

Egy nagyon rövid városnézést követően – a második világháború után alig maradt meg valami a régi Frankfurtból – csoportunk hazaindult. Útközben még alkalmunk volt megnézni Heidelberget, a szép, régi egyetemi várost, s benne az egyetemi könyvtárat is, majd felkerestük Rothenburg ob der Taubert, amely városka várfalakkal övezve úgy maradt fenn, ahogy a középkortól kezdve a 17. századig felépült. Egy éjszakát még Németországban töltve, másnap a melki kolostort is útbaejtve tértünk haza október 7-én.

Jövőre a 45. Frankfurter Könyvvásárra október 6. és 11. között kerül sor.

Murányi Lajos

ÉVFORDULÓNAPTÁR – MÁGNESLEMEZEN

Az 1993. évi *Eseménynaptár* teljes adattárát megjelenteti mágneslemezen is a Könyvtártudományi és Módszertani Központ. A több mint 3000 kerek évfordulós eseményt tartalmazó adatállományt MikroISIS-ben dolgozták fel, ára 3150,- Ft + ÁFA + postaköltség.

A megrendelők tüntessék fel, hogy 360 kilobájtos vagy 1,2 megabájtos lemezen kérik-e az adatállomány postázását.

Az alapprogrammal nem rendelkezők számára megküldik a MikroISIS 3.0-ás változatát is.

Megrendeléseiket várja a KMK Új Könyvek szerkesztősége: 1827 Budapest, Budavári Palota F. épület

A beilleszkedés konfliktusai

címmel pályázati felhívás jelent meg a *Könyvtáros* utolsó teljes évfolyamának már összevont novemberi-decemberi számában. Az MKE elnöksége az álláshelyek elbizonytalanodása, a könyvtárosi munkakörök növekvő fenyegetettsége ellenére is fontosnak tartja a pályakezdők gondjainak nyilvános tárgyalását, a szakmai közvélemény ilyen irányú folyamatos tájékoztatását.

A felhívásra hat darab pályázat érkezett. A dolgozatok számával arányos három tagú bíráló bizottság (*Bartos Éva, Lőrincz Judit, Nagy Attila*) véleménye az alábbiakban összegezhető.

A jelenlegi helyzetben aligha várható – a folyamatos egzisztenciális fenyegetettség miatt – a munkahelyi konfliktusok tömeges és nyilvános feltárása. A mégis vállalkozók elismerését és az idősebb generációk kitün-

tett figyelmét érdemlik. Megbecsülésünket fejezi ki a dolgozatok megjelentetése a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* című régi-új lapban.

Dicséretben részesülnek: *Dobosné Uhrin Beatrix* (Szolnok), *Kádár Imréné* (Ecsegfalva), *Oláh Katalin* (Debrecen) és *Sebőkéné Nagy Olga* (Mór).

II. díjat és 15 000 forintot kapott *Nuridsány Judit* (FSZEK). Dolgozatából több szempont egyidejű érvényesítését, a tettekész, de mértéktartó, az olvasó igényeit jól értő könyvtáros jellegzetes konfliktusait ismerhettük meg.

I. díjat és 20 000 forintot ítélte a bíráló bizottság *Schiller Katalinnak* (Kiskőrös), életközeli, a képzés és a gyakorlat (a tantestület és a könyvtáros) viszonyát, érzékeny pontjait bemutató, hivatástudattól átfűtött dolgozatáért.

Egy falusi könyvtáros

Az Országos Széchényi Könyvtár által kiírt pályázat felkeltette az érdeklődésemet, hisz mint pályakezdő az itt felvetett problémákkal naponta találkozom.

Békés megye legszélén, egy kis faluban, Ecsegfalván élek és dolgozom. A könyvtárunkat 1959-ben létesítették 339 db kötetet tudhatott magának. 1985-ig napi hatórás nyitvatartással működött, az itt dolgozók nem rendelkeztek megfelelő szakmai felkészültséggel, iskolai végzettséggel. 1987-ben kerültem jelenlegi munkahelyemre, az azóta eltelt időről tudok részletesebben beszámolni. Egy gyesen lévő kismamát helyettesítettem,

én akkor még megfelelő szakképesítéssel nem rendelkeztam. Úgy gondoltam, hogy a munkahelyem által felkínált lehetőséget meg kell ragadnom, és elvégeztem a középfokú könyvtárkezelői tanfolyamot Debrecenben, 1989-ben. A helyettesítésből véglegesítés lett, az elődöm a nyitvatartási idő alakulása miatt nem kívánt tovább itt dolgozni, és nekem ajánlották fel ezt az állást. Természetes, hogy a véglegesítés után másként láttam a könyvtári munkához fűződő problémákat, gondokat, hiszen ezek már nemcsak ideiglenesen érintettek engem.

A könyvtári belső munkához nagy

segítséget nyújtott az 1989-ben elvégzett középfokú könyvtárkezelői tanfolyam. Az ott szerzett ismeretek birtokában ki tudtam javítani a leltárkönyvben jelentkező hibákat, ugyanis a csoportos és a címleltárkönyv nem egyezett. Munkában a katalógusépítés jelent problémát, erről a témakörrel nem hallottunk az előadásokon. A katalógusépítés az elődeim feladata lett volna, de a szakképzettség hiánya miatt ezen a téren nagy volt a lemaradás. Így ennek a feladatnak a megoldása rám hárult. Véleményem és tapasztalatom szerint néhány óra erejéig szervezéseméleti, pszichológiai ismeretekre is szükség lenne. Nagyon hasznosnak tartanám, ha ezekhez a témákhoz szakirodalmat is ajánlanának, amit a későbbi időkben a munkájukhoz fel tudnának használni a hallgatók.

A könyvtári rendszerben Gyomaendrőd volt a körzetközpontunk, azután a Békés Megyei Könyvtár, most pedig teljesen önállóan működünk. A szakmai kapcsolat fenntartását fontosnak tartom, hisz ez is lehetőség arra, hogy szakmailag gyarapodjanak az ismereteim, és újabb ötleteket felhasználva tegyem hatékonyabbá a munkámat.

Felméréseinkből kitűnik, hogy az olvasók számának jelentős csökkenése figyelhető meg. A felnőtt olvasók számának alakulásában több tényező játszik szerepet: falunk lakossága egyre inkább előregszik, de a jelenleg kialakult gazdasági helyzet sem segíti elő munkánkat. A munkanélküliek száma jelentősen gyarapszik, munkahelyeket szüntetnek meg itt is. Jellemző az adott helyzetre, hogy kettős szorításban élnek az emberek, hisz az önművelődés, a kultúra iránti fogékonyság növelése hosszú távon mindenki érdekét szolgálja, az is segíti a gazdaság átstrukturálódását, az egyént pedig konvertálható ismeretek birtokába juttatná. Viszont a megváltozott gazdasági élet miatt a megszokott életszínvonal tartása ér-

dekében kénytelenek egyre hosszabb időt munkával tölteni, és ez a kikapcsolódás, pihenés rovására történik. Ez csapódik le a könyvtárakban is, sajnos. Az általános iskolával való kapcsolata a könyvtárnak meglazult, az elmúlt évekre még jellemző volt, hogy a tantervben előírt könyvtárismereti órákat itt tartották, a napközis foglalkozások egy része is itt zajlott le. A pedagógus-fluktuáció elég jelentős a falunkban, és így nem mindig sikerült megfelelő munkakapcsolatot kialakítanom az ott dolgozókkal. Az értékes műveket olvasó és értő felnőttek kialakításában jelentős szerepet kap, hogy az iskolától, a környezetétől megfelelő indíttatások érjék. Ezért tartom fontosnak, hogy a pedagógusok is segítsék munkámat és legalább az adott keretet kihasználjuk közös erővel. Talán ebbe az irányba hatna, ha a tanárok, tanítók olyan feladatokkal bíznák meg a gyerekeket, amelyek önálló könyvtári munkát igényelnek, és ezáltal talán becsalogatnánk őket a könyvek közé. Felvetődhet, hogy egy falusi könyvtár funkciói közé ezek nem tartoznak szorosan, de a helybeli általános iskolában önálló könyvtár nem lévén, az így keletkezett hiány kitöltése, úgy érzem nekem is feladatom.

Ebben az évben pontosan ezt a témát dolgozták fel a körzetünkben egy továbbképzés keretében, Gyomaendrődön. Ide az iskolai könyvtárosokat hívták meg, falunkat, a fenti hiányosságok miatt, én képviseltem. A Békés Megyei Könyvtár egyik munkatársa volt az előadónk.

Az ilyen jellegű rendezvények lehetőségét adnak nekem, hogy a munkám közben jelentkező problémáimat szakemberekkel beszéljem meg. A körzetünkben lévő könyvtárak (Dévaványa, Gyomaendrőd) dolgozói szívesen segítenek, de elég nehézkes az utazgatás és a telefonálás sem mentes minden nehézségtől, hisz könyvtárunk önálló telefonnal nem rendelkezik. Az ilyen rendezvényekre meg-

próbálok összegyűjteni mindazokat a kérdéseket, amelyek engem foglalkoztatnak munkám közben. Könyvtárunk nem rendelkezik a témához elegendő szakirodalommal.

Az eddig felvázolt képet vizsgáljuk meg most a számok tükrében is. Az olvasóarány kifejezi, hogy a könyvtár által ellátandókhöz képest mekkora a tényleges olvasók aránya: 1987: 25,4%, 1988: 20,1%, 1989: 21,6%, 1990: 17,4%, 1991: 16,4%.

Az itt bemutatott viszonyszámok is igazolják, hogy a könyvtárunk egyre kisebb mértékben tudja a falu lakóit olvasójává, kölcsönzőjévé tenni. 1987-ben még az Ecsegfalván élők egynegyede iratkozott be, tavaly ez már csak 16 százalék volt.

Az olvasók számának csökkenése mellett sajnos romlik a kölcsönzési fegyelem is, a visszakérő lapokra a kölcsönzők nem reagálnak, ez minden évben egyre nagyobb problémát okoz. Ezen a téren is sajnos elég nagy lemaradást örököltem, hisz az elődeim nem is próbálták, hogy a visszakérő lapok segítségével felhívják az olvasók figyelmét arra, hogy ideje a könyvet visszaszolgáltatni. 1987-ben 200 olyan olvasót örököltem, akik már régóta nem hozták vissza a kikölcsönzött könyvet. Az ezáltal hiányzó példányokat még annak idején be kellett volna hajtani, ha az eredménytelen, akkor pedig ki kellett volna selejtezni.

Az 1987–1990 közötti években a könyvekre fordítható (eredeti) előirányzat 15 000 forint volt, az infláció hatása, hogy 4 év alatt ugyanebből a keretből hozzávetőleg 100 db könyvvel kevesebbet lehet vásárolni. 1992-ben a könyvre fordítható összeg 40 ezer forint, ebből megpróbálok úgy gazdálkodni, hogy minél több könyvvel gazdagítsam a könyvtárat. Felhasználom az árengedményes vásárlásokat, a könyvklubtagságot és természetesen az olvasóktól származó ajándékkönyveket is elfogadjuk.

A fő szempont az olvasói arányhoz

igazítani a könyvvállományt, hiszen az olvasók 63%-a gyermekolvasó. A felnőtt részleg fejlesztéséhez az vezet, hogy olyan könyvekkel, kiadványokkal gazdagítsam a könyvtárat, amely segít a mindennapokban, ilyen például a vállalkozáshoz kapcsolódó példányok beszerzése, a földtörvénnyel foglalkozó nyomdai kiadványok.

Könyvtárunkban a következőképpen alakult az ellátandó olvasók és a rendelkezésre álló kötetek száma: 1987: 3,7 kötet/fő, 1988: 3,5, 1989: 3,5, 1990: 3,6, 1991: 3,5.

Az ellátottságmutató jelzi, hogy Ecsegfalván 1 lakosra az adott időszakban 3,5–3,7 kötet jutott. Ennek az állandóságnak a magyarázata, hogy mindkét tényezőre lassú csökkenés a jellemző. A következő lépésben az olvasókra jellemző aktivitást vizsgáltuk meg, amelyből kiderül, hogy a beiratkozottak évente hány könyvet kölcsönöztek: 1987: 22,6 db/fő, 1988: 26,4, 1989: 24,6, 1990: 23,5, 1991: 20,7.

Az olvasói aktivitás változó, jelentősebb visszaesés tavaly volt megfigyelhető. A lassan fogyó állomány jelentősebb bővítésére nincs lehetőségünk, az új könyvek pedig elég hamar megszokottá és megkopottá válnak. Az emberek természetéből adódik,

hogy az új, a szép kivitelű dolgok vonzzák őket, felkeltik érdeklődésüket, ez azonban nem elég gyakori ahhoz, hogy többen nézzenek be. A gyerekek is a mostanában megjelenő, szép képekkel díszített mesekönyvek iránt érdeklődnek, ilyenből azonban nincs megfelelő mennyiségű példány könyvtárunkban, néhányan családodtan távoznak, ha nem tudom a kezükbe adni a kínzott könyvet. A sokat forgatott kötetek elhasználódnak és elveszítik vonzásukat.

Az olvasói igények megfelelő kielégítése érdekében a nyitvatartási időt is megváltoztattuk. Hétköznap délután 1-től 6-ig, szombaton 10-től 12-ig áll rendelkezésre a könyvtár a kölcsönzőknek. A szombati napot a közcélszerű korúaknak iktattuk be – legtöbbször kollégiumban nyert elhelyezést – és így talán közülük többen igénybe tudják venni az általunk nyújtott szolgáltatást. Sajnos az új nyitvatartáshoz fűzött reményeink nem váltak valóra.

A kölcsönzés mellett a könyvtár másfajta feladatok ellátását is vállalta, különböző rendezvények megtartása kapcsolódik ide.

A rendezvények száma is folyamatosan csökken. A szabadidő csökkenése mellett más tényezők is közrejátszottak, a művelődési ház megépülése után a kézimunkaszakkör átköltözött oda. A gyerekek részére szervezett összejövetelek csökkenésében pedig

szerepet játszott, hogy korábban az úttörőfoglalkozások egy része a könyvtárban zajlott le. Munkám hatékonyabbá tételében fontos lenne a tárgyi feltételek javítása, természetes, hogy ez nem fog egyik napról a másikra megváltozni, különösen nem ebben a gazdasági helyzetben.

Könyvtárunk egyetlen helyiségből áll, nincs raktár, ami pedig több szempontból is fontos lenne. Kinőtük már ezt a termet, a selejtezett és a kevésbé keresett könyvek számára nincs megfelelő hely, a polcok zsúfoltak. A katalógusépítés is most van folyamatban, és ehhez a munkához is szükségem lenne egy másik helyiségre. Így a raktár a feldolgozó helyiség szerepét is betöltené.

Zenei részlegről azért nem írtam, mert nincs. Az utolsó bővítés és pótlás 4 éve volt, így természetes, ha a lemezjátszó a régi lemezekkel együtt a polcon porosodik, és senkit sem csábít arra, hogy szabadidejének egy részét zenehallgatással töltsse el nálunk. Elképzelésem szerint nagy vonzerőt jelentene, ha könyvtárunk rendelkezne egy videóval, ez lenne most a leghatásosabb a fiatalok, főleg a gyerekek becsalogatásához.

Dolgozatom végéhez közeledve felvetődhet, miért tartottam szükségességnek, hogy résztvegyek ezen a pályázaton. A munkám jobbá, hatékonyabbá tételében fontosnak ítélt meg, hogy megfelelő információkkal rendelkezzem, hogy más kollégák által kipróbált kezdeményezésekről hírt kapjak és ezeket mindennapi teendőim megoldásába beépítem. Ennek egyik megvalósulása, hogy bekapcsolódom a pályázati munkába, remélve, hogy az ide beküldött dolgozatokkal kiadott formában majd megismerkedhetem, hogy a pályaművek alapján rendezett tematikus konferencia anyaga kis falumba is eljut. Ezekkel a kiadványokkal szeretném megvetni a könyvtárosi munkához szükséges szakirodalom alapjait.

Kádár Imréné

Magyar Könyvtárügyért Alapítvány

Alapító okirat

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete által szervezett könyvtáros vándorgyűlés először 1969-ben Tatán került megrendezésre, azóta minden évben valamelyik területi szervezet vállalta a megszervezését. 1993-ban kerül sor a 25. vándorgyűlésre Győrött. Ebből az alkalomból, de a magyar könyvtárügy fejlesztését, fejlődését szolgáló alábbi alapítványt hozzuk létre.

1. Az alapítvány neve: *Magyar Könyvtárügyért Alapítvány*, Székhelye: 9021 Győr, Baross G. u. 4. Bélyegzője tartalmazza az alapítvány megnevezését és székhelyét.

2. Az alapítvány kezdeményezője *Mészáros Antal* és a *Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete*. Alapítók a 16. pontban felsorolt szervezetek, intézmények és személyek.

Alapító tőke összesen: 145 000,- Ft.

Az egyes alapítók által adott hozzájárulás összege a 16. pontbeli felsorolásnál szerepel, ahol az alapítók aláírásukkal igazolják az alapítványhoz való csatlakozásukat és a befizetett összeget.

3. Az alapítvány célkitűzései: A magyar könyvtárügy fejlesztése, a szakmai tevékenység színvonalának növelése, de legalább szintentartása fontos feladat volt eddig is, de a jövőben méginkább az lesz, mivel gazdasági-anyagi okokból egyre nagyobb nehézségekbe ütközik a különböző szakmai programok, rendezvények hazai és külföldi tapasztalatcserék, tanulmányutak megszervezése és lebonyolítása, egyre nagyobb terheket ró a szervezést vállaló szervezetre, a támogató könyvtárakra és más intézményekre, valamint – nem utolsó sorban – a fenntartókra, az önkormányzatokra és más szervekre.

Az alapítvány célja, hogy a magyar könyvtárügy fejlesztését, továbbfejlődését szolgáló bármilyen tevékenységet a könyvtárosok és könyvtárak, s ezen keresztül a könyvtárhasználók, az olvasók érdekeinek kielégítését elősegítő közérdekű kezdeményezést támogasson. Ezen belül fontos feladata, hogy anyagi és erkölcsi támogatást nyújtson az évente megszervezendő vándorgyűlésekhez, az elnökség, valamint a területi és szakmai szervezetek rendszeres vagy alkalmi továbbképzéseihez, más hazai vagy nemzetközi, regionális vagy más nagyobb területi (pl. több megyét vagy szakterületet érintő, érdeklő) továbbképzésekhez, más hazai és nemzetközi rendezvények, tapasztalatcserék, tanulmányutak megszervezéséhez vagy azokon való részvételhez. Ezzel segíteni kívánja, hogy az eddigi magas színvonalat továbbra is tartani, illetve fokozni lehessen.

Az alapítvány a fenti célok támogatásával közérdekű feladatot lát el, mivel magyar könyvtárak használói, olvasói által igénybe vett könyvtári szolgáltatások színvonalának fejlesztését szolgálja, ezzel azok széleskörű fejlesztését, kielégítését segíti elő.

4. Az alapítvány kezelő szerve az alapítók által létrehozott kuratórium. A kuratórium létszáma kilenc fő. Közülük maximum négy főt bíznak meg a jogi személyiséggel rendelkező szervezetek képviselőiben, a többi tagot pedig a csatlakozók delegálják, vagy az alapítók bízzák meg olyan könyvtárosok közül, akik nem tagjai a szervezetnek.

5. A kuratóriumi tagság az alábbi időtartamra szól: határozatlan idejű kuratóriumi tagsággal rendelkezik az alapítványt kezdeményező Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete és az MKE országos elnöksége, tagja a kuratóriumnak az MKE Tanácsának mindenkori elnöke.

Három éves időtartamra kap kuratóriumi tagsági lehetőséget: az alapító szervezet vagy intézmény (jogi személy), ha legalább 10 000 Ft-tal, a csatlakozó szervezet vagy intézmény (jogi személy) ha legalább 15 000 Ft-tal járult hozzá az alapítvány alaptőkéjének növeléséhez, valamint az alapítók által felkért tagok.

Első alkalommal a részvétel sorrendjét az alapítási, illetve csatlakozási összeg nagysága határozza meg. Új csatlakozók új „fordulóban” a csatlakozási összeg nagysága szerint kerülnek sorra. Azonos összegnél az alapítványhoz csatlakozás időrendjét kell figyelembe venni, ezen belüli azonosság esetén a kuratórium korábbi tagjai döntenek a sorrendről.

A kuratórium elnökét első alkalommal a szervezetek által delegált vagy az alapítók által felkért tagok közül az alapítók bízzák meg három évre, a továbbiakban pedig a kuratórium tagjai választják. A titkári feladatokat állandó jelleggel az alapítványt kezdeményező Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete által delegált kuratóriumi tag látja el.

Az alapítványt más jogi és természetes személlyel szemben, illetve velük kapcsolatos ügyekben az elnök és a titkár együtt vagy külön-külön önállóan is képvisel(het)i. A pénzügyi ügyeket vezető folyószámla pénzügyi dokumentumain a fentiekben kívül az az általuk megbízott gazdasági ügyintéző vagy más személy is jogosult – a pénzügyi ügyintéző bejelentettéi szerint – aláírásra.

6. A kuratórium tagjai az alapítvány létrehozásakor: Elnök: *Dömötör Lajosné dr.*, a Veszprémi Egyetemi Könyvtár Központi Könyvtárának főigazgatója; Titkár: *Szalai Gáborné*, a Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete képviselője. Tagok: *Boda Miklós*, a pécsi XXIII. vándorgyűlés főszervezője, *György Károlyné*, a Komárom–Esztergom megyei Szervezet képviselője, *Halász Magdolna*, a sárospataki XXIV. vándorgyűlés főszervezője, *Kovács Dezső*, a Műszaki Könyvtárosok Szervezete képviselője, *Maurer Péter*, az MKE tanácsának elnöke, *Ottovay László*, az MKE elnökség képviselője, *Soós Sándorné*, a Könyvtárostanárok Szervezete képviselője.

7. Az alapítvány határozatlan időtartamú. Kivéve, ha az alapítvány elérte célját és megszűnik, vagy más alapítványhoz csatlakozik a (mindenkor érvényes jogszabályok szerint) szükséges átalakulási – esetleg névváltoztatási – követelmények betartásával.

8. Az alapítvány nyitott. Ahhoz bárki – természetes vagy jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező egyesület, szervezet – csatlakozhat, ha az alapítvány célkitűzéseivel egyetért, az alapító okiratban foglaltakat elfogadja és nem támaszt az alapítvány céljával ütköző, illetve ellentétes szakmai, politikai, gazdasági vagy más követelményt a támogatás „ellentételezéseként”.

A kuratórium – betartva a vonatkozó jogszabályokat – elfogadhat minden hazai és külföldi támogatást, ha a fenti követelményeknek megfelel.

A támogató meghatározhatja, hogy az alapítvány rendelkezésére bocsátott összeget az alaptőke növelésére, az alapítvány – az adományozó vagy a kuratórium által meghatározott vállalkozásának segítésére, az alapítvány támogatási céljai közé számító más feladat, rendezvény anyagi eszközeinek növelésére fordítsa a kuratórium.

9. Az alapítvány kuratóriuma az alapítók vagy csatlakozók vagy más adományozók által befizetett tőke kamataiból, az alapítvány vállalkozásainak jövedel-

méből, esetleg más – egyedi, egyszeri (céljellegű) támogatásokból (továbbiakban az *alapítvány jövedelméből*) céljelleggel támogatja a tárgyevi vándorgyűlést megszervező területi vagy/és szakmai szervezet(ek)et, a szervezésben, lebonyolításban közreműködő intézményeket, szervezet(ek)et.

A kuratórium az *alapítvány jövedelméből* támogatást nyújt egyes országos, regionális, szakmai és területi rendezvényekhez, továbbképzési jellegű ösztöndíjakhoz, hazai vagy külföldi tanulmányutakhoz, a magyar könyvtárügy fejlesztését szolgáló akciókhoz. Ilyen jellegű feladatok megoldásához. Az alapítvány a fentiekre és a céljainak megvalósításához szükséges más témákra (pl.: továbbképzési ösztöndíjak, hazai vagy külföldi tanulmányutak stb.) pályázatot is kiírhat, a pályázat elbírálására külön zsűrit is felkérhet, kivéve a vándorgyűlésre vonatkozó támogatás odaítélését.

A kezelő szerv a meghatározott célra átadott vagyont köteles külön kezelni és a támogató által meghatározott célra fordítani. Ha ez nem lehetséges, a támogatótól kell kérnie a cél módosítását. Amennyiben a támogató a nyújtott támogatás felhasználási célját előre nem határozza meg, a támogatás felhasználásáról a kuratórium dönt. Ilyen esetben a nyújtott támogatást – ha az pénzbeli – elsősorban az alaptőke növelésére kell fordítani, másodsorban valamely – várhatóan jövedelmező – vállalkozásba kell befektetni és csak kivételes esetben lehet közvetlenül konkrét támogatásra fordítani.

10. A kuratórium köteles biztosítani, hogy az alapítvány folyamatosan megfelelő – legalább szakmai nyilvánosságot kapjon.

11. Az *alapítvány gazdálkodása*: az alapítvány vagyonát az alapítók által nyújtott induló összeg és a csatlakozók által felajánlott támogatás – mint *alaptőke* –, valamint ennek hozadéka és a vállalkozások eredményeiből befolyó összeg mint *jövedelem* – alkotja; az alaptőkét pénzügyintézetnél lekötött kamatozó számlán kell elhelyezni, az sem vállalkozásba nem vihető be, sem az alapítvány működésének biztosítására nem használható fel, kivéve a kezdeti időszakot, amikor még megfelelő jövedelem nem áll rendelkezésre; a kuratórium tagjai a vállalt feladatukat társadalmi munkában látják el, de a munkával kapcsolatban felmerült költségeiket (utazás, szállás, étkezés, posta stb.) – ha más módon nem történik meg – az alapítvány jövedelméből meg kell téríteni; a kuratórium – az alapítvány működésének folyamatos biztosítására, a gazdasági, ügyviteli teendők ellátására részfoglalkozású (megbízási díjas) fizetett munkatársa(ka)t alkalmazhat, aki(ke)t az alapítvány jövedelméből köteles fizetni; az alapítvány a működéséhez szükséges (nyomtatvány, irodaszer, posta, sokszorosítás, nyomda, a kuratóriumi és felkért zsűritagok vagy más segítők kiküldetési (szállás, utazási és étkezési) bank- és egyéb költségeket a jövedelméből biztosítja; a gazdálkodás során a kuratórium és az általa megbízott gazdasági és ügyviteli alkalmazott(ak) köteles(ek) betartani a mindenkor érvényes – az alapítványok működését, gazdálkodását meghatározó – jogszabályokat; a gazdálkodásra és ügyvitelre vonatkozó szabályokat, aláírási, utalványozási jogokat az érvényes jogszabályok alapján kidolgozott ügyviteli szabályzatban kell rögzíteni.

12. Az *alapítvány megszűnése* esetén vagyonát a 7. pontban leírtak figyelembe vételével kell felhasználni, más alapítványba befektetni.

13. *Nem megfelelő gazdálkodás* vagy az alapítvány céljától történő eltérés esetén az alapítók a kuratórium vagy egyes tagjainak visszahívását kezdeményezhet(ik).

14. A jelen alapító okiratban nem szabályozott kérdésekben a PTK és az alapítványok tevékenységét, működését meghatározó más hatályos jogszabályok az irányadók.

15. Az *alapító okiratot elfogadták* a 16. pontban megnevezett alapítók.

16. Az alapító megnevezése, alapítási összeg és az alapító (jogi személy esetén a képviselő) aláírása:

az alapító megnevezése	Ft	aláírás
Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete	10 000	Mezei György sk.
Magyar Könyvtárosok Egyesülete Országos elnöksége	100 000	Horváth Tibor sk.
Magyar Könyvtárosok Egyesülete Műszaki Könyvtárosok Szervezete	10 000	Teveli Mihályné sk.
Magyar Könyvtárosok Egyesülete Komárom-Esztergom megyei Szervezete	10 000	Horváth Veronika sk.
Mészáros Antal, Győr	5 000	Mészáros Antal sk.
Mezei György, Győr	10 000	Mezei György sk.

Összesen: 145 000

Az alapító okirat mellékletei: 1. Az alapítók által adott nyilatkozatok, amelyek tartalmazzák az alapítványhoz való csatlakozás szándékát, a csatlakozó megnevezését és címét, (jogi személy esetén cégszerű) aláírását és a felajánlott összeget. 2. A kuratóriumi tagok nyilatkozatai a kuratóriumi tagság elfogadásáról, az ezzel járó feladatok, kötelezettségek vállalásáról. 3. A számlavezető pénztintézet igazolása az alapítók által befizetett összeg(ek)ről, valamint a folyószámla megnyitásáról.

A Magyar Könyvtárügyért Alapítvány alapító okiratát jóváhagyta és a 415. számon bejegyezte a Győr-Moson-Sopron megyei Bíróság.

Győr, 1992. november 9.

Savanyóné dr. Lakatos Erzsébet
bíró sk.

Felhívás a Magyar Könyvtárügyért Alapítványhoz való csatlakozásra

1993-ban kerül sor az MKE 25. vándorgyűlésére. Az eddig megrendezett 24 vándorgyűlés egyértelműen bizonyítja, hogy a jövőben is szükség van az ilyen találkozókra, továbbképzési programokra.

Ebből az alkalomból került sor a Magyar Könyvtárügyért Alapítvány létrehozására, amelynek alapító okiratát a bíróság 1992. november 9-én elfogadta és az Alapítványt bejegyezte.

Az Alapítvány célja, hogy az alapítók, valamint a később csatlakozók által befizetett összegek (mint *alaptőke*) kamataiból (mint *jövedelemből*) támogatást nyújtson a magyar könyvtárügy fejlesztését szolgáló különböző szakmai programokhoz, hazai és külföldi tapasztalatszerésekhez, tanulmányutakhoz és más közérdekű kezdeményezésekhez, köztük az évente megrendezendő vándorgyűlések-

hez, az MKE elnöksége, valamint a területi és szakmai szervezetek rendszeres vagy alkalmi továbbképzéseihez, regionális vagy más területi programjaihoz.

Az Alapítvány céljainak eléréséhez pályázatokat írhat ki, ösztöndíjakat is adhat.

Az Alapítvány induló tőkéje, illetve annak kamata a kitűzött célok eléréséhez maradéktalanul nem elegendő, ezért az alapítók és a kuratórium tagjai várják más szervezetek, intézmények, vállalatok, vállalkozók csatlakozását is, ha elfogadhatónak vélik az alapítvány célját, alapító okiratát. És természetesen számítanak a könyvtáros kollégákra és más magánszemélyekre is.

Az alapítványokra vonatkozó jogszabályok szerint alapítványhoz csatlakozhat minden természetes és jogi személy (pl. vállalat, egyéni és társas vállalkozás, önkormányzat, központi és önkormányzati intézmény), jogi személyiséggel rendelkező szervezet, egyesület stb. és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, egyesület is. (A Számviteli törvény szerint költségvetési intézmény csak felettes – fenntartó – szerv előzetes engedélyével járulhat hozzá az alapítványhoz.)

Az alapítványhoz való csatlakozási szándékot bejelenteni és további információt kérni a kuratórium címén (Magyar Könyvtárügyért Alapítvány, 9021 Győr, Baross G. u. 4. Telefon: (96) 28-022, fax: (96) 11-253), a titkártól lehet.

A felajánlott összeg átutalható: OTP Győr-Moson-Sopron megyei Igazgatóság (9022 Győr, Árpád u. 36.) (pénzforgalmi jelzőszáma: 339-98004) *Magyar Könyvtárügyért Alapítvány 693-53513-5 sz. számla* javára.

Készpénzes befizetéshez átutalási postautalvány kérhető, de az összeg feladható rózsaszín postautalványon is a fenti adatok feltüntetésével.

Az alapítvány javára befizetett összeggel a tárgyévi adóalap csökkenthető, az ehhez szükséges igazolást – az adóhatóság engedélye alapján – a kuratórium az adóbevallás készítése előtt, a jogszabályoknak megfelelően kiadja.

Megértő segítségét, támogatását mindenkinek előre köszönjük!

Győr, 1992. november 30.

Az alapítók és a kuratórium tagjai nevében

Szalai Gáborné
kuratóriumi titkár

Dömötör Lajosné dr.
kuratóriumi elnök

„Ezeréves a magyarországi iskola”

Az alapítvány első nyilvános pályázatáról

A magyarországi iskoláztatás közelgő millenniumáról és az évfordulóval kapcsolatos tervekről a közelmúltban adtunk áttekintést. A *Könyvtárosban* közzétettük az „1000 éves a magyarországi iskola” alapítvány felhívását, amely a pedagógiai múzeum fejlesztését, az állandó magyar iskola-történeti kiállítás megszervezését és más millenniumi rendezvények ösztönzését, segítségét tartja feladatának, és ehhez kért támogató hozzájárulásokat. Az alapítvány vagyonának örvendetes gyarapodása lehetővé tette az első nyilvános pályázat meghirdetését. A pályázati felhívás szintén napvilágot látott – más orgánumok mellett – a *Könyvtáros* hasábjain is.

A pályázatra 172 pályamunkát küldtek be – az ország minden tájáról, sőt határainkon túlról is. A pályázatok benyújtói nagyrészt – a szakma minden ágát, területét képviselő – pedagógusok, illetve oktatási intézmények, köztük jó néhány szakképzési és felsőoktatási intézmény, de találkozhattunk országos és helyi közgyűjteménnyel, szép számban könyvtárak, önkormányzati és egyházi intézmények, személyek pályamunkáival is. A pályamunkák túlnyomó többsége szakmailag megalapozott, gondosan kidolgozott, indokolt igényeket tartalmazott.

Március közepétől közismert könyvtári és múzeumi szakemberek dolgoztak két munkacsoportban az érdemi elbírálásra javasolt pályamunkák szakmai értékelésén. (A történeti hitelesség kedvéért közlöm a szakmai zsűrik névsorát: a könyvé-

szeti témájú neveléstörténeti pályamunkákat *Ottovay László, Kertész Gyula és Jáki László*; a múzeumi tárgyakat *Nagy László, Farkas Attila és Szathmáry Sarolta* értékelték.) Részletes szakmai javaslataik, ajánlásuk után az alapítvány kuratóriuma 1992. június 2-án döntött az ez évi pályázat eredményéről, az elismerésre javasolt pályamunkák támogatásáról.

A kuratórium végül is mintegy 2,5 millió forintos támogatás odaítéléséről dönthetett. A következőkben – a további érdeklődés felkeltése, a következő évi pályázatok beharangozása és tartalmi befolyásolása érdekében is, rövid tartalmi összefoglalást adunk – elsősorban a könyvészeti vonatkozású – díjazott pályamunkákról.

Első helyen – a pályázati felhívás szellemében – a magyar neveléstörténet könyvészeti, kéziratos és levéltári forrásainak feltárására és közreadására irányuló szándékokat emelhetjük ki. Már csak azért is, mert ezen a téren igen nagyok a magyar neveléstörténet adósságai, hiszen a *Monumenta Hungariae Pedagogica* gondolata az 1870-es évektől, *Kiss Áron* nagyra törő tervei óta – sok-sok részeredmény ellenére – megvalósulatlan. Ezek a vállalkozások többnyire összhangban vannak az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumban folyó neveléstörténeti forráskutató és kiadó tevékenységgel, ami a „Kulturális hagyományok ápolása” című TS-kutatási program ösztönzésére az 1980-as évek derekán indult el az intézményben. Ebben a téma-

körben összesen 23 pályamunka támogatásáról döntött a kuratórium – 820 ezer forint értékben.

Az ide kapcsolódó pályamunkáknak csaknem a fele országos jellegű – és országos jelentőségű forrásfeltáró és -feldolgozó tevékenység. Közülük különösen az iskolai értesítők OPKM-ben megkezdett könyvészeti feltárásának a folytatása (bibliográfiai feldolgozás, számítógépes repertorizálás) ígér nagy szellemi hasznot, hiszen ezekben az 1849 és 1949 között minden középiskola, de más intézmények által is évente rendszeresen megjelentetett füzetekben a magyar iskola-, nevelés- és művelődéstörténet feltáratlan kincseshányája rejtőzik. Hasonlóképpen fontos az olyan jelentős szakmai orgánum részletes – és korszerű számítástechnikai eszközökkel történő – tartalmi feltárása, repertorizálása, mint az Eötvös alapította *Néptanítók Lapjái*. Támogatást kapott a magyar neveléstörténet adatbázisának, elsőként a magyar neveléstörténeti bibliográfia helyi, iskolatörténeti vonatkozású tételeinek számítógépes rögzítése, a Néprajzi Múzeumban található iskola- és neveléstörténeti források jegyzékbe vétele, a Kolozsvári Egyetemi Almanach (1581–1919) bibliográfiai gyűjtőmunkája, továbbá a gyermek és ifjúsági mozgalmak története Zánkán őrzött kéziratának regisztrálása.

Jelentős helyi és regionális jellegű, tartalmilag és módszertani szempontból egyaránt figyelemre méltó, esetenként modell értékű pályamunkák kaptak még támogatást ebben a kategóriában. Ezek közül Bács-Kiskun megye iskolatörténeti adattára, valamint a Veszprém megyei számítógépes iskola- és neveléstörténeti adatbank-érdemel elsőként említést. Dokumentumértékűnek ígérkezik a Csongrád megyei tanyai tanítókkal tervezett magnós interjúsorozat, továbbá a klebersbergi iskolaépítés Bács-Kiskun és Heves megyei eredményeinek több szempontú regisztrá-

lása. Túlmutat helyi jelentőségén Sárospatak iskola- és művelődéstörténeti forrásainak tervezett számbavétele, a soproni evangélikus líceum történetének forrásgyűjteménye, a váci egyházmegyei könyvtárban őrzött régi tankönyvek számbavétele, valamint a sajóvelezdi egyházi iskolák történeti forrásainak felkutatása.

A magyar pedagógus-arképcsarnokot gyarapítja két jelentős – bár kevéssé ismert – nevelő életrajzi adatainak és szakirodalmi munkásságának feldolgozása: a rajzpedagógus *Paál Ákosé*, valamint a szakirányú nőnevelés, a női kereskedelmi képzés terén úttörő *Takaró Gyuláné Gáll Beatrixé*.

„A neveléstörténet tárgyi emlékei; gyűjtésük, feldolgozásuk és gyűjteménnyé szervezésük” témakörben 22 pályázót nyert – összesen 1 050 000 forint támogatást.

Ezen pályázatok első csokrát olyan

gyűjtemények, országos jelentőségű helyi, illetve regionális állandó, vagy időszakos támogatása jelenti, amelyek – a millenniumi rendezvények programjába illeszkedve – a magyar iskolatörténet egy-egy jelentős metaszetét, mozzanatát, fejezetét kívánják közönség elé tárni. Ide tartozik az olvasás- és írástanítás történetét 1777-től napjainkig bemutató – a közelmúltban megnyílt – tatabányai és a Várpalotán tervezett kémiatanítástörténeti kiállítás. A váci Cházár András Óvoda, Általános Iskola és Diákotthon iskolatörténeti gyűjteménye egyben a hazai siketnéma oktatást bemutató országos gyógypedagógiai kiállítás alapja lehet.

A pályázat egyik legjelentősebb vállalkozásának tűnik az a program, amely – az OPKM-ben, valamint több országos közgyűjteményünkben őrzött iskola-, oktatás- és neveléstörténeti vonatkozású fotógyűjtemények

feldolgozásához és számítógépes nyilvántartásához kért és kapott alapítványi támogatást.

Ugyancsak kiemelkedő vállalkozásnak tartjuk azt a pályázatot, amely Veszprém megye építészeti- és művelődéstörténeti szempontból jelentős iskolaépületeinek a feltérképezését és egy történetileg megalapozott, bőségesen illusztrált iskolakataszter kiépítését ígéri.

Kilenc pályázat foglalkozik – összesen 460 000 forintos támogatással – a magyar iskolaügy nemzetközi kapcsolataival és a határokon túli magyarság iskolaügyének történetével.

Az újkori magyar egyetemjárás közép-európai forrásainak feltárására vállalkozó nagyszabású sorozathoz kapcsolódik a debreceni kollégium diákjainak a jénai, a heidelbergi és a göttingeni egyetemeken a XVIII–XIX. század fordulóján folytatott tanulmányait feltáró munka, továbbá a debreceni peregrinusok (=vándordiókok) iratainak és a soproni diákok peregrinációs leveleinek a feldolgozása.

A pályázatok vázlatos tematikai áttekintése is mutatja az érdeklődés sokszínűségét és a vállalkozás imponáló méreteit. Reméljük, hogy a programok megfelelnek a várakozásnak és érdemi hozzájárulást jelentenek millenniumi szándékainkhoz, terveinkhez.

A pályázatot 1993-ra is kiírjuk. A sikeres folytatás alapvető feltétele azonban, hogy bővüljön az alapítvány rendelkezésére álló, támogatásra fordítható vagyon. Ezért kérjük változtatlanul mindazokat a személyeket, szervezeteket és intézményeket, akik, illetve amelyek felelősséget éreznek és vállalnak a millenniumi programokért, hogy az eddigiekhez hasonlóan segítsék alapítványunk törekvéseit, a többi között a millenniumi pályázat eredményes folytatását a következő években is. (Kultúr-bank Rt. 219–98894/10092–5012)

Kelemen Elemér

Gyermek- és ifjúsági irodalom az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum állományában

Az Országos Pedagógia Könyvtár és Múzeum igen gazdag és rendkívül értékes gyermek- és ifjúsági irodalmi különgyűjteménnyel rendelkezik. A gyűjtemény megalapozása elődkönyvtáraink érdeme. 1958-ban, amikor újra létrejött az Országos Pedagógiai Könyvtár, induló állományában már jelentős gyűjteményként volt jelen a hazai és a külföldi gyermekirodalom.

Az elődök gyűjtőmunkáját – s természetesen a miénket is – az az alapvető cél vezérelte, hogy a pedagógia, a pedagógus számára nélkülözhetetlen az ifjúsági irodalom ismerete. Az ifjúsági olvasmány „tanesszközként” beiktatható, sőt beiktatandó a tanítási munkába. A gyermekkönyv nevelő hatása elvitathatatlan, ezért a pedagógusnak fontos teendői vannak a fiatalok olvasásának irányításában. Mindez szükségessé teszi, hogy a pedagógus jól ismerje azt az ifjúsági irodalmat, amelyet közvetíteni fog.

A gyűjtemény fejlesztésével másik – nem kevésbé fontos – célunk a kutatók támogatása. Az olvasáskutatással, a gyermekirodalommal foglalkozó szakemberek számára kívánunk olyan műhelyt teremteni, ahol együtt van a munkájukhoz szükséges teljes szakirodalom.

Van egy harmadik célunk is ezzel a gyűjteménnyel, bár ez sajnos csak régóta dédelgetett álom. Szeretnénk – főként erre a különgyűjteményre alapozva – létrehozni egy gyermekkönyvtárat a szakkönyvtáron belül. Olyan gyermekkönyvtárat képzeltünk el, ahol lehetőség nyílna helybenolvasásra, nyelvtanulásra, gyermekfoglalkozások megtartására, kiállítások rendezésére és még sok egyéb, a gyermekeket vonzó tevékenység szervezésére.

A fenti célok összetettsége és sokszínűsége magyarázza azt, hogy a gyermek- és ifjúsági irodalom gyűjtőnevével jelzett különgyűjteményben több, jól elkülöníthető, tematikailag és műfajilag homogén állományrész van együtt.

Elsőként a klasszikus értelemben vett gyermekirodalmat kell említeni, azokat a műveket, amelyek a kisgyermek, illetve a serdülő fiatalok számára készültek. A gyermekirodalom valójában a tankönyvek megjelenésével egykorú. A könyvnyomtatás és a könyvkiadás első századaiban az európai, s így a magyar gyermekirodalomban is nehéz szétválasztani az iskolai és a magánhasználatra szánt műveket. A tanversek, a tanító mesék, ábécés könyvek, olvasókönyvek egyaránt szolgálták az erkölcsi tanítást, az ismeretterjesztést és a „szórakoztatást”. Az e korszakból származó munkák – éppen, mert ezeket tankönyvként használták – könyvtárunk tankönyv-külongyűjteményében kerültek elhelyezésre.

A gyermek- és ifjúsági különgyűjtemény legrégibb darabjai a 18. század második feléből valók, amikor megjelennek azok a „valódi” gyermekkönyvek, amelyek már nemcsak a pedagógiai célkitűzéseket veszik figyelembe, hanem kimondottan a gyermek szórakoztatására, érdeklődési körének és igényeinek kielégítésére íródnak.

A szakirodalom a gyermekirodalom kezdetének *Francis Fénelon: Les aventures de Télémaque* és *Daniel Defoe: Robinson Crusoe* című művét tekinti. Bár

mindkettő felnőttek számára készült, megjelenésük után rövidesen az ifjúság kedvelt olvasmányai lettek, s ma már a gyermekirodalom klasszikus műveiként tartjuk őket számon. A legkorábbi könyvek különgyűjteményünkben is Fénelon és Defoe regényének különböző külföldi és hazai kiadásai, átdolgozásai.

A gyermekirodalom két nagy műfaji csoportba osztható: a szépirodalmi munkákra és az ismeretterjesztő irodalomra. Gyűjteményünkben mindkét műfaj közel azonos súllyal van jelen. Megtalálhatók benne a legkorábbi alkotásoktól egészen napjainkig a magyar és a világirodalom legszebb gyermekkönyvei, valamint a gyermekeknek készült lexikonok, enciklopédiák, kézikönyvek, a gyermekek tudományos ismereteinek bővítését szolgáló művek. Minden korszak jelentős (és kevésbé jelentős) hazai és külföldi kiadványa fellelhető ebben az állományban. A Magyarországon megjelent irodalom tekintetében teljesnek mondható a gyűjtés, de igen tekintélyes mennyiségű az idegen nyelvű irodalom is. (Az állomány mintegy harminc százaléka.) Eredeti nyelven olvashatók angol, dán, német, francia, olasz, lengyel, finn, román, cseh szerzők gyermekkönyvei és ismeretterjesztő munkái. Őrünk műveket a horvát, szerb, bosnyák, albán gyermekirodalomból is. Különösen értékes darabjai gyűjteményünknek a díjnyertes gyermek és ifjúsági művek. Teljességre törekedve gyűjtjük a hazai pályázatokon, kiállításokon díjazott munkákat, valamint a külföldön díjat nyert magyar és külföldi alkotásokat. Bár nem gyermekek számára készültek, de ebbe a gyűjteménybe kerültek a népköltészet jeles alkotásai, különböző népek, népcsoportok mítoszai, mondái is.

A szépirodalmi állományrészben külön egységet képeznek a magyar és a világirodalom klasszikus művei, amelyek kötelező irodalomként, vagy ajánlott olvasmányként szerepelnek az oktatásban. Ezek a művek általában különböző sorozatokban jelentek meg. Ilyen sorozataink a *Jeles írók iskolai tára*, *Iskolai könyvtár*, *Diákkönyvtár*, *Tanulók könyvtára*, *Classiques Larousse*, *Les classiques*

A német Börsenblatt c. folyóiratból

Hatier, Bibliotheca scholarum, Školna biblioteka, Deutsche Textausgaben, hogy csak a legfontosabbakat említsük.

Az OPKM folyóiratállományában helyeztük el a különböző korokból származó gyermekújságokat, képes hetilapokat, az ifjúsági egyesületek lapjait, az önképzőkori és diákújságokat. Ezek tehát jelenleg nem tartoznak a gyermek- és ifjúsági különgyűjteménybe, de egy későbbi időpontban – a gyermekkönyvtár megnyitásakor – ebbe az állományba kerülnek majd át ezek a kiadványok is.

A különgyűjtemény másik nagy egysége a gyermekirodalommal foglalkozó szakirodalom. Ez elsősorban a kutatómunkát segíti, de a pedagógusjelöltek, a gyakorló pedagógusok, az iskolai könyvtárosok számára is fontos állománnyal rendelkezik. A gyermek- és iskolai könyvtárakról szóló irodalomban egyaránt megtalálhatók az elméleti munkák, a gyűjteményszervezéssel, a könyvtári munkafolyamatokkal foglalkozó szakirodalom és olyan könyvtári alapjegyzékek, mintakatalógusok, amelyek hasznos útmutatóul szolgálnak a könyvtárosok számára.

A gyermek- és ifjúsági irodalmi különgyűjtemény feltártságáról, katalógusairól, azok szerkezetéről *Gráber Jánosné* írt részletes tanulmányt a könyvtár 1984-ben kiadott évkönyvében. Az azóta eltelt időszakban a feldolgozási elvekben nem történt jelentős változás. Újdonság azonban az, hogy – az OPKM átfogó számítástechnikai fejlesztési programjával összhangban – 1989 januárja óta a különgyűjteménybe tartozó dokumentumok feldolgozását is számítógépen végezzük, és a rekordokat archíváljuk egy később kialakítandó adatbázis számára.

Talán az eddig elmondottakból is kitűnik, hogy könyvtárunk valóban értékes és összetétele szempontjából országosan is egyedülálló gyermekirodalmi gyűjteménnyel rendelkezik. Éppen ezért különösen fájó számunkra, hogy súlyos elhelyezési gondjaink miatt ez az állományrész az elképzelhető legrosszabb körülmények között van. A mintegy 40 000 kötetből álló gyűjteményt csak külső „raktárban”, egy általános iskola pincéjében tudtuk elhelyezni. Ez igen megnehezíti mind az olvasó, mind a könyvtáros munkáját. Emellett a pinceraktárban az elemi állományvédelmi előírásokat sem tudjuk betartani. (Nem ritka eset, hogy a könyveket a pince fölötti konyhából lefolyó szennyvíztől csak fóliával és vödörrel tudjuk védeni).

Többször felcsillant már a remény, hogy a könyvtár önálló épületbe költözik, elhelyezésünk megoldódik. Ez nemcsak intézményünk számára, hanem a szakma egészére is jótékony hatással lenne. Az olvasáskutatás hazai kiválóságai például már évekkel ezelőtt fölvetették: végre szervezetileg is meg kellene teremteni hazánkban az ifjúsági irodalom és az olvasáskutatás központi műhelyét, s ennek éppen az OPKM keretei között kellene helyet biztosítani. Nagy örömünkre szolgált ez a javaslat, hiszen gyűjteményünk alapját jelenthetné a kutatásoknak. Ám mindaddig, amíg elhelyezésünk meg nem oldódik, képtelenek vagyunk a feladat vállalására. Oly sokszor bizakodtunk már: ilyenkor mindig részletes terveket készítettünk. Megterveztük azt a már régen megálmodott gyermekkönyvtárat is, ahol a gyűjtemény tágas helyiségben, szabadpolcon elhelyezve, barátságos és derűs környezetben fogadja ifjú és felnőtt olvasóit, kutatóit. Reméljük, sikerül megvalósítani terveinket, s nem páratlan gyűjteményünk helyrehozhatatlan pusztulásáról, hanem intézményünk nevéhez és hivatásához méltó küldetésnek teljesítéséről számolhatunk be.

Környei Márta

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnöksége – az alapszabály 8. § (3) bekezdés a) pontja értelmében – 1992. december 10-ére küldöttközgyűlést hívott össze az Országos Széchényi Könyvtár VI. emeleti előadótermébe. A küldöttek regisztrációja 9.30-kor, a küldöttközgyűlés 10.30-kor kezdődött.

A küldöttközgyűlés napirendje a következőképpen alakult: 1. az elnökség beszámolója 1991–1992-ről, 2. az ellenőrző bizottság beszámolója 1991–1992-ről, 3. tevékenységi elvek és irányok 1993–1994-re, 4. gazdálkodási irányelvek 1993–1994-re, 5. az alapszabály módosítása, 6. az ellenőrző bizottság kiegészítése, 7. az új könyvtári törvény előkészületeinek állása (előadó *Sóron László*).

1849 OKTÓBER 6
EMLÉKERE
GÁBOR DÉNES
KÖNYVE

A napirend első, szünet előtti részén (1–6. napirendi pont) csak a küldöttek vehettek részt, a szünet után a közgyűlés nyitottá vált minden egyesületi tag, illetve érdeklődő előtt.

Az MKE küldöttközgyűléséről következő számunkban részletesen beszámolunk.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete és az Amszterdami Politechnikum Könyvtár- és Információtudományi Fakultása kétnapos szimpoziumot rendez 1993. január 12–13-án, az Országos Széchényi Könyvtárban. A szimpozium előzetes programja: *I. Holland előadások: Kamerman, Wim: Könyvtárpolitika és a közművelődési könyvtárak finanszírozása, Hagoort, Martien: A könyvtárak finanszírozásának új formái és a menedzsment információ, Nijboer, Jelke: Automatizált könyvtári rendszerek Hollandiában, Poell, Pierre: Könyvismertetések CD-ROM-on, Bruyns, Ruud: A könyvtárosok társadalmi képe és státusa Hollandiában és Magyarországon, ? : Közhasznú információs szolgáltatások a könyvtárakban. II. Magyar előadások: Papp István: Könyvtárpolitika és a közművelődési könyvtárak finanszírozása Magyarországon, Horváth Tibor: Az automatizáció helyzete a közművelődési könyvtárakban, Halász Béla: Innováció a magyar könyvtárakban, Kappel János: Városi könyvtárak egy változó társadalomban, Pálvölgyi Mihály: Hogyan készítik fel a könyvtárosképző intézetek hallgatóikat társadalmi szerepeikre?, Nagy Attila: Írni-olvasni tudás és az olvasás Magyarországon.*

A szimpozium első vagy második napján a holland fél baráti találkozón látja vendégül a résztvevőket.

A szimpozion munkanyelve az angol, se szimultán, se követő tolmácsolásra nincsen mód. A holland csoportban mintegy 15 gyakorló könyvtáros és 30 főiskolai hallgató foglal helyet, a szervezők azt szeretnék, ha a magyar csoport összetételében is szép számmal szerepelnének egyetemi és főiskolai hallgatók, vagy legalábbis fiatal könyvtárosok. (Az egyetemi és főiskolai hallgatók útiköltségét az MKE fedezi).

A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* a szimpozionról természetesen részletesen be fog számolni.

A **Könyvtári és Informatikai Kamara** a Magyar Kulturális Kamara támogatásával szakmai napot rendezett 1992. december 2-án az Országos Széchényi Könyvtár VI. emeleti előadótermében. A szakmai napon *A kultúrafinanszírozás lehetőségei megoldásai, a várható nonprofit szabályozás értelmezése* címmel dr. Harsányi László, a Gazdaságkutató Rt. igazgatója, valamint, *A Művelődési és Közoktatási Minisztérium elképzelése az intézmények finanszírozásáról, illetve a várható nonprofit szabályozás alkalmazásáról* címmel Gábor József helyettes államtitkár tartott előadást.

Újszászy Kálmánnak, a Tiszán inneni Református Egyház Tudományos Gyűjteményei nyugalmazott igazgatójának, életútja elismeréseként, 90. születésnapján, a Magyar Köztársaság Érdemrend Középkeresztjét nyújtotta át Fekete György kultuszminiszteriumi helyettes államtitkár.

Újszászy Kálmán 1902. december 13-án született Budapesten. Sárospatakon, Glasgow-ban, Bazelben, Athénben tanult teológiát. Hét évtizeden keresztül élt Sárospatakon, ahol volt vallástanár, teológiai tanár, a Tiszán inneni Református Egyházkerület főkönyvtárosa, majd az Országos Református Gyűjteményi Tanács elnöke. A magyar művelődés- és egy-

háztörténet kiemelkedő jelentőségű, nagymunkásságú alakját szaklapok méltatták és fogják méltatni. Mi a magyar könyvtárosok nevében gratulálunk „kollégánknak”, mesterünknek, szakmánk igazán nagy öregjének.

A **Könyv, Könyvtár, Könyvtáros** jelen számában Vincze László (Marosvásárhely, Str. Magarei nr. 32. ap. 9.) linó metszetű könyvjegyei láthatók. A fiatal alkotóművész könyvjegyei és képgrafikái már több magyarországi kiállításon is sikert arattak, legutóbb a *Tapolca a kisgrafikában* című pályázaton nyert díjat.

„Gondolatok a könyvtárban” címmel „Festschrift” jelent meg A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei című sorozatban (az új folyam 30., az egész 105. számaként). A Festschrift (nem német nyelvű országokban is így nevezik e műfajt) valamely nagy ember, tudós, professor, iskolateremtő egyéniség ünneplésére-köszöntésére összeállított tanulmánykötet. A Festschriftok túlnyomó többsége alapvetően fontos tudományos publikáció, hiszen a nagy tudós legjobb tanítványai szokták megtölteni legjobb írásaikkal, vagyis s tudományszak, szakterület java alkotásaival. Így történt ez most is. Rózsa Györgynek, a tudományok nagydoktorának, az MTA Könyvtára főigazgatójának 70. születésnapja alkalmából jelent meg a kötet, és persze nem Rózsa Györgyöt méltató írásművek gyűjteménye, hanem szuverén tudományos-szakirodalmi íráások, tanulmányoké. A szerzők nem mesterüket méltatják benne, hanem – legsajátabb területeik problémáiról szólva – azt mutatják be mintegy, hogy milyen eredményeket értek el Rózsa „iskolájában”. De „leadják” az ilyenféle kötetekben olyanok is a névjegyüket, írásaikat, akik a szó szoros értelmében nem tanítványok,

„csak” tisztelők. Ezúttal olyan nemzetközi híró és rangú tudósok is megtisztelték az ünnepet, mint *Robert Estivals, Thomas Kabdebo, Maurice B. Line* vagy *Jean Meyriat*, hogy csak néhányukat említsük. De persze szerepelnek a hazai tanítványok, valamint az önálló, sajátarcú, jelentős tudósok és szakemberek: *F. Csanak Dóra, Fekete Gézané, Rozsondai Marianne, Braun Tibor, Schubert András, Zsindely Sándor* stb. Ehhez képest a kötet kitűnő, úttörő jellegű tudományos írások, szaktanulmányok ragyogó gyűjteménye, amelyben szó esik (még hozzá súlyos, megkerülhetetlen szó és szavak) az akadémiai könyvtár történetéről, egyes részle-

gek tudományos tevékenységéről csakúgy, mint a külföldi társintézmények projektjeiről és problémáiról, a könyvtári technológiáról csakúgy, mint a bibliológiáról, a könyvtári számítógépesítésről, komparisztikai kutatások eredményeiről vagy a kooperáció kérdéseiről. Fontos, megkerülhetetlen tanulmánygyűjtemény, gazdag tartalmú, hatalmas horizontot át-fogó kötet, amelynek minden könyvtári szakember keze ügyében kell lennie. Persze – és ez nemcsak a szerzőkre, Rózsára is jellemző – aki olvasni kívánja, jó ha tud az anyanyelvén kívül angolul és franciául is. Dehát bizonyos szellemi szint fölött ez amúgy is kötelező. (MTAK, Bp. 1992.)

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

Az *Eseménynaptár* című periodika, illetve kiállítási segédanyag immár XXXI. évfolyamába lép. A negyedévenként megjelenő – megemlékező kisesszéket, válogatott bibliográfiákat és képtáblákat közlő – folyóirat célja a magyar és az egyetemes kultúra maradandó, egyben időszerű értékeinek színvonalas közvetítése.

Az OSZK-KMK és a Könyvtárellátó Vállalat kiadványa a negyedév kimagasló évfordulós személyiségeinek, eseményeinek megünnepléséhez nyújt megbízható segítséget. A hazai és a nemzetközi tudományos élet, a történelem, a politika, a vallás, a művészetek, az irodalom, a művelődéstörténet rangos alakjainak és eseményeinek évfordulóiból széles körben válogatva közöl ismeretterjesztő cikkeket (számonként 10-et), hozzájuk kapcsolódó bibliográfiákat és kiállítási segédanyagot (számonként 20–24 db. A/4-es méretű képtáblát). Mindezen felül évfordulónaptár formájában összeállítást ad közre a negyedév további fontos évfordulóiról (számonként 80–100-at).

Az *Eseménynaptár* nemcsak a könyvtári munkában hasznosítható, művelődési intézmények, olvasókörök, szerkesztőségek, kulturális vállalkozások segítésére is alkalmas; ugyanígy ötletadó és információforrás lehet a sajtó munkatársainak, a tanároknak valamint a diákoknak; vetélkedőkön vagy tanulmányi versenyeken induló, pályamunkát készítő tanulóknak is segítője. Hasonlóképp felhasználható műsorok összeállításához, megnyitók, megemlékezések előkészítéséhez és tematikus anyaggyűjtésekhez.

Az *Eseménynaptár* előfizetési egy évre 1120,- Ft (számonként 280,- Ft). Megrendeléseiket várja a KÖNYVTÁRELLÁTÓ VÁLLALAT folyóirat expedíciója: 1134 Budapest, Váci út 19.

Új életrajzi lexikonokról – és a régiekről is

A biográfia (A biográfia és az életrajzi lexikon kifejezéseket szinonimaként kezelem. – E. M.), mint műfaj elsősorban a középkorban teljesedett ki. Persze nem hagyhatjuk figyelmen kívül az ókoriak műveit sem (pl. *Suetoniust* vagy *Plutarchost*), de a nagy vállalkozások a középkorban látták meg a napvilágot, így például *Stephanus Robertus: Dictionarium nomenclinum proprium* (1511), *Conrad Gesner: Bibliotheca Universalis* (1545) és folytatásai.

Magyarországon *Czvittinger* művével (*Specimen Hungariae Literatae*, 1711) lehetne a sort kezdeni, hiszen 269 íróat sorol fel, leírja életüket is. Ez is bibliográfia, akárcsak *Bod Péter*, *Horányi Elek* és társaik munkái. Az első biográfiának (amit az különböztet meg a bibliográfiától, hogy előbbinél elsősorban az életrajzra esik a hangsúly) – talán – *Mindszenti Sámuel: Ladvoeat apátúrnak históriai dictionarium...* (Komárom, 1795–1797) tekinthető, melynek eredetije *Jean-Baptiste Ladvoeat: Dictionnaire Historique*-ja és annak *Supplémentje*. Ezt fordította magyarra, illetve az 1794-ig élt neves személyek életrajzána hozzáadásával bővítette *Mindszenti*.

A 19. század folyamán is inkább csak egyéni kezdeményezések tanúi lehetünk. 1819–1820-ban jelent meg négy kötetben *Mokry Sámuel* evangélikus lelkész, főiskolai tanár munkája, a *Közönséges Históriai-Bibliográfiai Kézi-Lexikon* (hosszú alcíme szerint „avagy rövid élet-leírások mind azoknak a legnevezetesebb személyeknek a kik magokat talentomaik, virtussaik, találmányaik, vitézségeik, mesterségmíveik, és más akármely jeles, vagy

gonosztetteik által esmertté tették; a legrégibb históriai időktől fogva, a jellennel való időkiig”). De említendő a *Magyar írók I-II.* (Pest, 1856–1858), amely *Ferenczy Jakab* és *Danielik József* munkája, *Moenoeh Károly-Vutkovich Sándor: Magyar írók névtára* (Pozsony, 1876), vagy az osztrák *Constant von Wurzbach* 60 kötetes műve (*Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*).

A századfordulótól figyelhetjük meg a szerkesztőségi munkák születését, illetve a biográfiák differenciálódását is. Óriási szerepre tesznek szert az általános egyetemes biográfiák, elsősorban az angolszász kiadványok, így az 1849 óta megjelenő *Black-féle Who's Who* stb. Emellett már indulnak a nemzeti biográfiák is, érdekességképpen Jamaicában már 1935-ben, Chilében 1936-ban és még sorolhatnám. Ekkor még a magyarok is lépést tartottak a korrallal, ízelítőül megemlítem az *Osvát Kálmán* szerkesztette *Erdélyi Lexikon*-t (Nagyvárad, 1926), *A magyar társadalom lexikonja*-t (2. kiad.: Bp., 1931), *A magyar legújabb kor lexikonja*-t (Bp., 1933). Azt már csak halkán jegyzem meg, hogy eközben külföldön már megjelennek a speciális életrajzi lexikonok is: különböző szakterületi, vallási biográfiák, „ki ki volt”-ok stb.

1945 után az addigi hazai kezdeményezések abbamaradtak, mert „a világproletárok mestervizsgáig el nem jutott élcsapatának létérdeke volt, hogy a múlt jeles alkotóit, gondolkodóit elferdítsék, befeketítsék, ha eszmerendszerük szolgálatába állítani nem sikerült. Az 1960-as évek közepétől helytörténet – címükkel is gyanakvást keltő – mozgalom életrajz-

gyűjteményeket állítottak össze, melyek adatközlési módja, tartalma igen eltérő értékű, legtöbbje ma már csak kórtörténet adalék ahhoz, milyen mondanivalótlan írásokat is ki lehetett nyomtatni. E kiadványoknak legfőljebb csak címszavaik hasznosíthatók, hiszen az említettek munkahelyeinek pontos címét is ritkán közlik. Egyetlen hasznuk októató példájuk: azonos hibák, amiket bűn lenne újra elkövetni." (Viczián János: *Magyar írók élete és munkái. Múlt, jelen, jövő és ajánlások a helyismereti személyi adattár készítéséhez* = *Könyvtári Figyelő*, 1990. 5/6. sz.).

1969-ben következett be némi változás, mikor a Kossuth Kiadó (ez ugye önmagáért beszél) kiadta a *Ki kicsodát*. Ebben és további kiadásai-ban (a 4. 1981-ben jelent meg) első-sorban a „támogatott” kategória személyiségei szerepeltek.

Hosszú szünet után jött a *Magyar ki kicsoda 1990*. (Bp., 1990.), melynek főszerkesztője ugyanaz a *Hermann Péter*, aki az 1981-es kiadásé is. (Ismertetését ld. *Pogány György: Magyar ki kicsoda 1990*. = *Könyvtáros*, 1991. 3. sz.).

1991 végén jelent meg, immár *Ma-*

gyar és nemzetközi ki kicsoda 1992. (Bp., 1991.) címmel az újabb kiadás. A fő változás az 1990-eshez képest, hogy nemzetközi, külföldi személyek is szerepelnek a könyvben, de ez nem teszi feleslegessé a külföldi nemzetközi életrajzi lexikonok használatát (erről még később). Összesen 7200 magyar és 5100 külföldi személy életrajzi adatait tartalmazza a kiadvány. Talán Pogány György kritikájának köszönhetően több olyan személy is helyet kapott a könyvben, akik az előző kiadványokból kimaradtak (pl.: *Szelényi Iván, Dümmerth Dezső* és mások). A kötet anyaga egyértelműen jobb, mint az 1990-esé. Nemcsak a benne szereplők sora gazdag, hanem közlik az 1990-es kiadásban szerepelt és azóta elhunyt személyek, az 1981-es kiadásban szerepelt, az 1990-es kötet anyagának lezárása óta elhunyt magyar személyek, illetve az 1981-es kiadásban szerepelt (és azóta elhunyt) külföldi személyek névsorát a halálozás dátumával. A magyar anyag jobb, mint a nemzetközi. Hogy csak a színészeket említsem „nagyágyúk” nincsenek benne, mint *Barbra Streisand, Jane Fonda* vagy *Robert Redford*. A legnagyobb baklövés per-sze az, hogy a borító egyik képéről *Meryl Streep* mosolyog ránk, aki per-sze szintén nincs a kiadványban. Több esetben idejétmúltak és pontatlanok az adatok, például *Cziffra György*ről közlik könyveinek eredeti címét, de azt már elhallgatják, hogy magyarul is megjelent (míg másutt jelzik a magyarul is megjelent könyveket). A kötet végén találunk egy foglalkozási listát, a megnevezések utáni számok az azonos foglalkozású személyeket jelölik, az első oszlop a magyar személyekre, a második a külföldi személyekre vonatkozik. Hitelességét azonban megkérdőjele-tem, amikor láttam, hogy a „rabbi” rovatban, a magyar oszlopban 1-es szám áll. Aztán a kiadványban megta-láltam *Schöner Alfréd* meg *Raj Tamás* nevét is, ami ugye már 2. Szóval,

lenne itt még mit tanulni a szerkesztőknek...

Amolyan „hungarica” biográfia a *Prominent Hungarians*. Első kiadása 1973-ban jelent meg *Fekete Márton* (Sárközi Mátyás álnéven) szerkesztésében, a londoni Szepsi Csombor Literary Circle kiadásában. A 4. kiadás 1985-ben látott napvilágot, az 5. kiadás (elődeihez híven angol nyelven) már Budapesten került kiadásra 1991-ben (HVG Kiadó). Az előszó szerint a hazai kiadást a politikai változások tették lehetővé. A kiadványt (a maga nemében) nem lehet bírálni, a minap *Piros László* életadatait csak ebben a kiadványban találtam meg. Egyébként védelmembe is kell vennem a kiadványt. Történt ugyanis, hogy az *Új Könyvek referálója* (1992. 6. sz.) azon nemtetszésének adott hangot, hogy néhány személynél, mint például *Abody Bélánál* csak két évszám (születési és halálozási) van feltüntetve. Nos, ennek az az oka, hogy nincs külön „elhúnytak jegyzéke”, így tudhatjuk meg, ha az előző kiadás óta valaki elhalálozott.

Bár időben hamarabb jelent meg (1990), mégis most szólok a *Nagy Csaba* által összeállított *A magyar emigráns irodalom lexikona A–G* kiadványról, elsősorban azért, mert nem tisztán életrajzi lexikon, hanem egyéb faktográfiai adatot is közöl, másrészt azért, mert (ha csak az életrajzokat nézzük) a szakbiográfiák közé sorolható, harmadrészt pedig azért, mert nemcsak élő, hanem elhunyt személyek adatait is tartalmazza. E kiadvány nagy értéke, hogy nemcsak az „irodalom” lexikona, hanem olyan emigrált személyek életrajzi gyűjteménye, akik *írtak* (pl.: történészek). Alátámasztja ezt az előszó is, mely szerint „a szépírók mellett szócikkjegyzeünkbe soroltuk a társadalomtudományok művelőit, a teológusokat, a sajtó és a könyvkiadás munkásait, valamint a humanitáriák egyetemi tanárait is. Munkánkban azokat is szerepeltetjük, akik

életüknek csak egy szakaszát töltötték külföldön.” Az előszót és a rövidítésjegyzéket követik a szócikkek (a kötetben A-tól G-ig). Külön említést érdemel a kiegészítő apparátus. Az álnévmutató hasznosságát – gondolom – nem kell ecsetelni. De van még itt más is (a habostorta tetején az eper): földrajzi mutató. Ez tartalmazza az egyes országok betűrendjében az ott alkotó magyar személyek nevét. Például: Algéria – *Arató István*, *Faludy György*, *Görgey György* stb. A kiadvánnyal kapcsolatban jóformán egyetlen óhaj lehet: jöjjön a folytatás!

Jól sikerült életrajzi lexikon a *Kortárs magyar színészlexikon* is (szerk. *B. Fábri Magda*, szakszerk.: *Czeglédi Éva* és *Balogh Géza*), amely a budapesti Magazin Kiadó 1991-es terméke. A kiadvány szól 1200 kortárs magyar színművészről, „színészi pályájuk főbb állomásairól, legsikeresebb alakításairól, film- és tv-szerepeikről, művészi munkájukat elismerő kitüntetésekéről, s olyan egyéb alkotó munkájukról számol be a kézikönyv, melyeket a színészi tevékenység mellett végeznek, hiszen van közöttük rendező, költő, drámaíró, festőművész, egyetemi tanár stb.” Külön szerepelnek a csak vers- és prózamondó előadóművészek. A kötet végén – minden személyről – fotót is közöl.

Hiányolom – a kötet végéről – a színházak címjegyzékét, illetve zavaró az ékezetes betűk megkülönböztetése (pl. külön a-á). Sokan nem tartják teljesnek ezt a kiadványt, jómagam két színész nyilatkozatát olvastam arra a kérdésre, hogy miért nincs a könyvben. Az egyik szerint szakmai ellenségei elintézték, hogy kimaradjon, a másik pedig bevallotta, hogy lusta ember és nem küldte vissza a

kérdőívet. Mindenesetre a kiadvány jól használható, különösen a színházi „ki ki volt”-nak tekinthető 1981-es, a Magyar Színházi Intézet által megjelentetett kiadvánnyal („Én a komédiát lejátsztam, / Mulattattam, de nem mulattam”).

A fenti kiadványokat nézve – úgy érzem – jó úton haladunk a biográfiaszerkesztés, -készítés terén.

Eszenyi Miklós

Környei Lászlóné: Művészet – Repertórium

Valahányszor összegezõ áttekintésre törekszünk a *Septem artes...* gyűjtőkörében, mindig a „Művészetek” kategóriája okozza a legtöbb gondot. Az irodalom vagy a zene belső műfajai könnyebben tagolhatók, s nem zsúfolódik bennük annyi föltárnivaló. Lehetséges, hogy a probléma onnét adódik, hogy az anyagból konstruálható, leképezhető művészet a legősibb, legáltalánosabb, szinte az ember eredendő manuális készségéből származtatható. Anélkül, hogy bármely pejoratív föltételezésbe bocsátkoznék, azt hiszem, a műalkotásoknak ez a régiója az, amelyben a legtöbben műértőnek vélik magukat. Képről, szoborról mindenesetre sokkal többször halljuk a laikus szemlélők – többnyire ingerült – ítéletét: ilyet én is tudnék csinálni, mint egy szonett olvasása vagy kétszólamú invenció hallgatása közben.

Függetlenül attól, mennyi igazság van a külső szemlélők rátarti vélekedésében, tény, hogy a *művészetek* művelőinek száma rengeteg. Kortárs magyar

irodalmi lexikon – nehezen bár, de – kétszer is megjelent az elmúlt évtizedekben, a *Ki kicsoda a magyar zenében?*-t is kiadták 1978-ban, majd tíz évvel később bővített változatban, de a magyar művészek (festők, grafikusok, szobrászok, különféle anyaggal dolgozó iparművészek, fotóművészek...) hasonló kézikönyvére nem akadt hazai vállalkozó. A részleges összegzés, a *magyar festők és grafikusok adattára*, Seregélyesi György kiváló életrajzi lexikona is csak 1988 óta hozzáférhető. Mindezeket azért bocsátom előre, mert e kaptációval is elismerésemet szeretném kifejezni annak, aki e sokágú műfaj körül a honi publicisztikák rendszerezésében valamiféle hézagpótló bibliográfiai munkára vállalkozott.

Dr. Környei Lászlónét, a Miskolci Megyei Könyvtár igazgatóját, aki *Gunda Béla* tanítványaként korábban egy néprajzi kötet (*Az első világháború emlékei a népi kéziratok forrásokban és a szájhagyományban*, 1986) szerzőjeként már jelentkezett, valószínűleg munkahelyi környezete, Miskolc vidéki városainknál nagyobb igényű művészeti kultúrája ösztönözhetette arra, hogy a *Művészet* folyóirat három kerek évtizeddel lezárult, 1960–1990 közti működésének feldolgozásába belefogjon. Kétségtelen, hogy ebben a kortársi időszakban a maga területén a nevezett periodika tekinthető központi fórumnak, s a feltáró munkát az a körülmény is indokolja, hogy kisebb-nagyobb belső módosulások, főszerkesztőváltások után a *Művészet* folyóirat 1990 márciusában megszűnt.

A belőle készült repertórium első, csaknem hatszáz oldalas kötete az 1981–85-ös évfolyamokat összegzi és részletezi. Harminc év irodalomtükröztetésénél bizonyára furcsállanánk, a bemutatás miért nem az első évtizeddel kezdődik, de művészeti részmonográfiák készültkor nem okvetlenül a honnét-hová időbeliség a kötelező rendezőelv, sokkal inkább, ami a szerkesztő-bibliográfust munkára inspirálja. S valljuk be, mindig biztonságosabban mozgunk a tegnapi, mint a tegnapelőttben.

Lehetséges, hogy a később feltárandó hatvanas években szegényesebb lesz majd az *Ipari formatervezés, tárgyformálás (design)* alcsoport, a lényeg mindenestre az, hogy a tizennégy műfaji bontáson belül a tagolás mindig azonos metódust követ: személyek, csoportos és tematikus kiállítások, a műfaj irodalma.

Az elemző munka felelősségéről tanúskodik a *Többféle műfaj együtt* alcsoport, vagy az *Interdiszciplináris műfajok* külön kategóriája, hiszen a besorolandó extracikkek nem könnyen árulják el hovatartozásukat.

Ugyancsak képlékeny, belső rendtevést igénylő kategória a *Fotó-, Film-, Szcenikai, Video-, Számítógépes művészet*. Érdemes megjegyezni, hogy a gondos bontás alatt itt összesen csak harminc tételszám található.

Egy művészeti folyóirat repertóriumában nem meglepő, hogy a felsorakoztatott cikkek 150 oldalnyi adattárhoz képest az illusztrációk jegyzéke csaknem kétszer akkora tejredelmet igényel. S mivel az illusztrációk nem a vonatkozó bibliográfiai tételeknél szerepelnek, az elkülönített jegyzék a művésznevek mutatójaként is szolgál.

Az illusztrációk jegyzéke, ahol mód van rá, megadja a művek anyagára, készítésére, technikájára és méreteire vonatkozó adatokat s a névhez nem köthető műalkotásokhoz, műemlékekhez, a néprajz, népművészet tárgyaihoz pedig külön földrajzi mutató csatlakozik.

A szerkesztő a könyvtári munka alapján, az olvasók mindennapos információigényére hivatkozva döntött az alapjában véve tematikus elrendezés mellett, mely szisztéma nem igényel tárgymutatót.

Egy-egy kiállítást megkeresni így nem könnyű, de a tágabb szakma nevében *Timár Árpád* lektor bizonyára éppen a jobb közönségtájékoztatás érdekében fogadta el ezt az elvet. A Könyvtári Kis Tükör sorozatban a Művészetekre

vonatkozó, a *Benkő Zsuzsanna* szerkesztette 1945–1979, illetve a *Hölgyesi Györgyi–Benkő Zsuzsanna*-féle, 1945–1984 közti ajánló könyvjegyzéke mellett és után *Környei Lászlóné* munkája további nagy segítséget ígér a hazai művészeti irodalomban való eligazításhoz. Abban a reményben, hogy a folyóirat még hiányzó huszonöt éve föltárásához is marad ereje, szorgalma, a nyomdai megvalósításhoz pedig szerencséje, vele együtt máris igazoljuk: repertóriumát a művészetekkel hivatásként, vagy kedvtelésből foglalkozók egyaránt haszonnal forgatják. (*Művészet – Repertórium. Miskolc, Megyei Könyvtár, 1991*)

Fodor András

Könyvmustra

Viszonylag lassan csordogálnak a legkülönbözőbb kiadók 1993-as tervei, katalógusai. A mégis elkészült, összeállt programok bizonyos óvatosságról tesznek tanúbizonyságot. Ez elsősorban abban érhető tetten, hogy a könyvkínálatban dominál a szépirodalom. Furcsa ellentmondás, hiszen az olvasáskutatók rendre arra mutatnak rá, hogy a nem-fikciós művek válnak egyre divatosabbá, irodalmárok azon keseregnek, hogy a szakkönyvek, ismeretterjesztő munkák, dokumentumjellegű írások elveszik a „levegőt” az igazi irodalom elől, maguk felé hajlítják a valahai nagy versés regényolvasókat is. A kiadók viszont úgy vélhetik, hogy elsősorban szórakoztató művekkel hódíthatják meg a közönséget. Igaz, a szépirodalmat fölülte tágan értelmezik, rangos kiadók kínálatában is igen jelentős az irodalom alatti, thriller, horror, sci-fi, akciós stb. művek száma. A szakirodalom területén is látszik némi elmozdulás. A legtöbb szakkönyv is népszerűsége törekszik, sok olvasóra számít, vagy úgy, hogy olyan témát dolgozz fel, amely izgalomban, pikantériában, feszültségben versenyezhet a fikciós művekkel, vagy úgy – ez a gyakoribb eset –, hogy ún. közhasznú ismereteket kínál, a mindennapok emberének ügyes-bajos dolgait veszi görcső alá, arra törekszik, hogy tudo-

mányos alapozással, szakismeretek közlésével segítsen eligazodni az üzleti élet, a háztartás, az egészség, a táplálkozás, a kiskert, a háziállatok, az autózás stb. ügyeiben-világában. Az alábbiakban a könyvtárakat leginkább érdekelhető néhány könyvet mutatunk be, azok közül, amelyek – legalábbis az ígéretek szerint – viszonylag hamar a könyvpiacra kerülnek, kerülhetnek.

Biológia, orvoslás

A biológia ma több szempontból is a népszerű tudományok közé tartozik. A bio előtagú szavak száma félelmetesen megnőtt, a környezetvédelem is sokban a biológiára alapozza megállapításait, javallatait, igen sok egyetemen és főiskolán van felvételi biológiából. Ezért tűnik igen hasznos és fontos kiadványnak a Tankönyvkiadó *Irány az egyetem. Biológia* című kétkötetes összeállítása. Elsősorban persze azokat érdekelheti, akik valóban felvételre készülnek, vagy legalábbis „megnyomják” a biológiát középiskolai tanulmányaik során. De a remek könyv sokkal szélesebb érdeklődésre is számot tarthat. Szakítva, immáron véglegesen a biológiának szinte a legutóbbi időig tartó, ún. természetrajzi felfogásával, ez a

könyv a valóban korszerű biológiai szemléletet állítja a középpontba. Elmond szinte minden tudnivalót, elsősorban azonban a biológiai gondolkodásmódra, a biológiai problémálátásra veti a hangsúlyt. Ezt a szemléletmódot érvényesítik a Medicina kiadó nem kizárólag szakkönyvtárak érdeklődésére számító kiadványai is. Ezek úgy közelítik meg az orvostudomány problémáit, hogy azok biológiai alapozása révén, a biológiai összefüggések felvillantásával teszik azokat megközelíthetővé a laikusok számára is. Ilyen jellegű munka a *Belgyógyászat Oxford zsebkönyve*, amely elsősorban orvosegyetemi hallgatók számára készült, illetve olyan gyakorló orvosoknak, akik adott esetben gyorsinformációra vágnak, ám a mű toronymagasan kiemelkedik az utóbbi években divatosá vált egészségügyi, házi-orvosi stb. könyvek közül, és természetesen „civilnek” is bátran kézbe vehetik, sokkal alaposabban tájékozódhatnak belőle, mint a népszerű egészségügyi felvilágosítókból. Kifejezetten laikusoknak, egészségükre vigyázni óhajtóknak szólnak *Cseh Imre Tanácsok. A nőgyógyászati betegségek megelőzhetőek*, *Gaálné Póda Bernadette és Zajkás Gábor Vesebetegségek diétáskönyve*, *Anne Maguire Bőrbetegségek mint a lélek hírnökei*, *Martin Middeke Ödéma*, *Dietrich Ross Az ember a sugárzások hálójában*, *Szamosi Tamás elsősegélynyújtás gyermekeinknek*, *Táncosné Illés Anna, Gardi Zsuzsa és Feszthammerné Tutsek Anna A nyaki gerinc gyógytornája* valamint *Paul H. Wender A hiperaktív gyermek, serdülő és felnőtt. Figyelemzavar egy egész életen át* című könyvei. Ezek a kiadványok aligha hiányozhatnak kisebb könyvtárakból is.

Biokörnyezetünk

Biokörnyezetünkhöz hatalmas jelentőségű makroalakzatok (mezőgazdaság, a Föld ökológiája stb.) éppúgy

hozzátartoznak, mint az, hogy milyen állatkákat tartunk a lakásban, vagy hogy miként főzőcskézünk. Az e területtel foglalkozó könyvek száma légió. Természetesen dominálnak azok a munkák, amelyek a mikrokörnyezet bioproblémáival foglalkoznak, magyarul a szakácskönyvek, lakásban tartott állatokkal foglalkozó munkák, valamint az erdők-mezők élővilágát praktikusán, felhasználóorientáltan bemutató írások. Különösen a Pesti Szalon kiadó igyekszik szinte monopolhelyzetet teremteni a maga számára ezekben a témakörökben. E kiadó ilyenféle munkáira azért is érdemes felhívni a figyelmet, mert ropant ötletesek, a látszólag már unalomig ismert témákban is olyasmit tudnak nyújtani, amit ezideig csak nyugati műveknél láthattunk. Különös népszerűsége számíthat kiadványai közül. *Seitz Kis kerti patikája*, amely a gyógynövénytermesztés minden csínját-bínját elárulja azoknak, akik parányi telkükön, vagy még parányibb erkélyük ládáiban, cserepeiben óhajtanak saját maguk és családjuk számára gyógynövényeket „előállítani”. A szerző persze elmondja művében azt is, hogy e gyógynövények mire valók, mi ellen, vagy minek érdekében használhatók. Elsősorban nem biológiai, hanem kertészeti, konyhakertészeti ismereteket nyújt a legkisebbeknek *Ursula Krüger Gyerek-kertész* című bájos könyve. Nagyobbaknak való a *Planétás* kiadó könyve, *Karlheinz Jacobi Erkély és terasz* című munkája. Ebben arról esik szó, hogyan lehet télen-nyáron széppé, üdévé, eredetivé tenni – természetesen növényekkel – a teraszt, a balkont, az erkélyt. Szakácskönyvekben megintcsak a Pesti Szalon kiadó excellál. Ingyenc című sorozatának darabjai (*Szendvicsek*, *Fastírtok*, *vagdaltak*) nemcsak népszerűnek ígérkeznek, de szép példái a legkorszerűbb, a hagyományosra már miben sem emlékeztető szakácskönyv-műfajnak. Korszerű *Katona Zsuzsanna Natúrbe-*

főzés című munkája is, hiszen már alcíme jelzi: Tartósítószer nélkül, és éppen ez az, amire ma már mindenki „vevő”.

Házi kedvenceink ügyes-bajos dolgait, a velük való bánásmódot igen sok könyv tárgyalja. Még a szépirodalom egy tekintélyes része is kisállatokról, kutyákról-macskákról szól, sokszor nem is annyira a regényszerűségre, az irodalmiságra ügyelve, mint inkább magukra az állatokra. *Yvonne Kejcz A kutyám is érti*, *Vera Weingärtner Beteg a macskánk*, (Planétás kiadó), az *Állatgyógyászati vademedicum* (Mezőgazda Kiadó) szakirodalmi munkák, ám sokszor érdekesebbek, mint az egyébként kitűnő, csak nem éppen szépirodalmi szempontból kitűnő olyan könyvek, mint *Svend Fleuron Dakszliregénye*, *Bush Barbara Maggie elmondja*, vagy *Richard Katz Kutyaposta* című alkotásai.

Matematika, fizika, műszaki dolgok

Évtizedek szorgos munkálkodása, kiváló szakemberek remek felmérései, kísérletei ellenére a matematika ma még mindig „mumus” az iskolá-

sok számára. A mumus legyőzése, a matematika megszerettetése, vagy ha ez semmiképp sem megy legalább a jobb matematikai ismeretek terjesztése a célja a Tankönyvkiadó számos kiadványának. A legkisebbeket, az általános iskola alsótagozatosait segíti *Hajdúné Kótaszek Hedvig* remek könyve, a *Ki(s)számoló*. Kézi számológépek dömpingje ellenére, úgy tűnik, a számolási készséget mégiscsak ki kell alakítani, fejleszteni. Ehhez segít hozzá az ötletes kiadvány. Sokkal szárazabb, de nélkülözhetetlen az *Összefoglaló feladatgyűjtemény matematikából* két kötete. Fizikáról szól ugyan, de lényegében matekpéldákat és persze megoldásokat tartalmaz *Balogh Vilmos Szilárd* és *Radnóti Katalin* közös munkája, a *Feladatmegoldások fizikából*. Akiket azonban az „igazi” fizika érdekel, aligha nélkülözhetik a Tankönyvkiadó talán legfontosabb idejévi kiadványát, a sokszerzős *Fizikai fogalomgyűjteményt*. Ez a nem is túl vastag könyv csaknem két és félezer fizikai fogalmat, kategóriát, terminust határoz meg, mutat be, tesz érthetővé. Előismereteket nem tételez fel forgatójáról, nagyobb általános iskolás tanulók éppúgy fordulhatnak hozzá, mint érettségire készülő gimnazisták, vagy egyáltalán bárki, aki valamely fizikai fogalom mibenlétére kíváncsi. Fontos és praktikus kézikönyv. A Műszaki Könyvkiadó persze maga is ad ki matematikai könyveket (ezúttal legfontosabb ilyen tárgyú kiadványa *Solt György Valószínűségszámítás* című munkája, amely, immáron sokadszor megjelenve, a legjobb, és leginkább gyakorlatias bevezetést nyújtja a kombinatorikába), ám kínálatában a gyakorlati műszaki könyvek dominálnak. A főszereplő persze az autó. A *Hack – Lovász – Tamás* trió, a legújabb típusokat mutatja be (*Autótipusok '93*), *Hodvagner* könyve az autósok széles köréhez szól (*Autóelektronika*), hiszen olyan ismereteket tárgyal, amelyekre nem az autószere-

lőknek, hanem a gépkocsitulajdonosoknak, méghozzá a mai, hazai autósoknak van szükségük. Egészen speciális témát tárgyal *Horváth Tibor* úttörő jellegű munkája, a *Családi házak villámvédelme*. A könyv persze ismerteti a kötelező villámvédelmi megoldásokat, ám korántsem reked meg ezeknél. Könyvének nagyobbik része a kevésbé hagyományos védelem eszközeit és módszereit mutatja be, így pl. az épületeken belüli villamos és elektronikus készülékek ún. másodlagos villámvédelmét, amire a különböző, nem is éppen olcsó számítógépek, CB-rádiók, videók stb. széleskörű elterjedése okán fölöttébb nagy is a szükség. De kitér a könyv olyan „pikáns” témákra is, mint a védekezés a gömbvillámok ellen.

Szépirodalom

Régi, jogos panasza minden irodalomkedvelőnek, hogy a klasszikus magyar irodalom törzsanyaga meglehetősen nehezen elérhető a könyvtárakban. Ezúttal több kiadó is arra törekedett, hogy legalább a legnagyobb magyar költők válogatott munkái nagy számban rendelkezésre álljanak. A könyvtáros sem legyinthat erre a kínálatra, hiszen köztudott, már Kosztolányi panasszal szólta róla, hogy az ún. összesek nem egyszer elfedik, „leárnyékolják” az igazán nagy verseket, nem föltétlenül tesznek jó szolgálatot a költőnek, akit elsősorban mégis csúcsei jellemeznek. Érdemes hát a különböző köteteket is beszerezni az összesek mellé (persze nem helyettük). A Fortuna Kiadó *Babits Mihály* és *Vörösmarty* válogatott verseit kínálja, az Európa *Ady Endre* válogatott költeményeivel rukkolt elő, a Móra *Balassi Bálint*, *Tóth Árpád* és *Vajda János* legszebb költeményeit

adja ki. Ez utóbbi kiadó arra is törekszik, hogy a világirodalom legnagyobb költői is szép, arányos válogatásokban legyenek elérhetőek. Rövidesen megjelenik *Burns*, *Catullus*, *Verlaine* verseskötete a Világirodalom gyöngyszemei című sorozatban.

Szépirodalmon a legtöbben regényt értenek, és a kiadók is a regényműfajra vetik a hangsúlyt. A hazai és a világirodalom számos friss vagy a feledésből, méltatlan homályból újra napfényre került regényremeke szerepel a kiadói listákon. A Móra *Heltai Jenő A III-es* című, talán legjobb regényét, *Móra Ferenc* bizonyítást remélhetőleg legzebb könyvét, az *Ének a búzamezőkről* c. alkotását, az Európa a népszerű amerikai író, *Steele Szívdobbanását*, az olasz *Paretti Maria Canossáját*, *King* irodalmi rangú-szintű horrorját, *Az állatemetőt*, az amerikai „Dél” nagynevű, világhírű alkotójának, *Goyennek Arcadio* című biblikus elemekből építkező nagyregényét, *Günter Grass* regényfolyamának legújabb darabját, *A bádogdobhoz*, a Kutyaévekhez, *A halhoz kapcsolódó Kuruttyolását*, *Hrabal Vita Nuováját* (a Házimurik folytatása), *Kundera* csodálatos regényét, *A nevetés és felejtés* könyvét, valamint az 1993-as év minden bizonyítást legnagyobb szenzációját, *Outlik* Iskola a határonjának oly sokszor ígért, szinte már mítosz-nak tekintett folytatását, a *Budát* ígéri.

*

A felsorolt-bemutatott könyvek megjelenésük után azonnal megvásárolhatóak a Könyvtárellátó Kódex Könyvárúházában (Bp. Honvéd u. 5.) vagy a Mintateremben (Bp. XIII., Váci út 19.). Ismertetőik folyamatosan megjelennek az *Új Könyvekben*.

Vincze László ex libriseiből

